

Libertatea de exprimare

*Ghid privind
punerea în aplicare
a articolului 10
al Convenției europene
pentru Drepturile Omului*

Monica Macovei

Manuale privind drepturile omului, nr. 2

Titluri deja apărute în seria „Manuale privind drepturile omului”

*Manualul nr. 1: **Dreptul la respectarea vieții private și de familie.*** Ghid privind punerea în aplicare a articolului 8 al Convenției europene pentru Drepturile Omului

*Manualul nr. 2: **Libertatea de exprimare.*** Ghid privind punerea în aplicare a articolului 10 al Convenției europene pentru Drepturile Omului

*Manualul nr. 3: **Dreptul la un proces echitabil.*** Ghid privind punerea în aplicare a articolului 6 al Convenției europene pentru Drepturile Omului

*Manualul nr. 4: **Dreptul la proprietate.*** Ghid privind punerea în aplicare a articolului 1 al Protocolului 1 la Convenția europeană pentru Drepturile Omului

*Manualul nr. 5: **Dreptul la libertatea și siguranța persoanei.*** Ghid privind punerea în aplicare a articolului 5 al Convenției europene pentru Drepturile Omului

*Manualul nr. 6: **Interzicerea torturii.*** Ghid privind punerea în aplicare a articolului 3 al Convenției europene pentru Drepturile Omului

*Handbook No. 1: **The right to respect for private and family life.*** A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights. (2001)

*Handbook No. 2: **Freedom of expression.*** A guide to the implementation of Article 10 of the European Convention on Human Rights. (2001)

*Handbook No. 3: **The right to a fair trial.*** A guide to the implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights. (2001)

*Handbook No. 4: **The right to property.*** A guide to the implementation of Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights. (2001)

*Handbook No. 5: **The right to liberty and security of the person.*** A guide to the implementation of Article 5 of the European Convention on Human Rights. (2002)

*Handbook No. 6: **The prohibition of torture.*** A guide to the implementation of Article 3 of the European Convention on Human Rights. (2003)

Opiniile exprimate în această lucrare nu reprezintă, pentru instrumentele juridice pe care le menționează, nici o interpretare oficială care ar fi obligatorie pentru guvernele Statelor membre, organele statutare ale Consiliului Europei sau orice alt organ instituit în baza Convenției europene pentru Drepturile Omului.

**Directoratul General
pentru Drepturile Omului
Consiliului Europei
F-67075 Strasbourg Cedex
© Consiliul Europei, 2001**

Editat în Republica Moldova, 2003

Cuprins

Introducere	5

Considerații generale privind Articolul 10	7

Libertatea de exprimare. Componente – primul paragraf.....	8

Libertatea de opinie	8

Libertatea de a comunica informații și idei	9

Distincția dintre fapte și opinii	10

Libertatea de a primi informații și idei	11

Libertatea presei.....	12

Libertatea de difuzare a emisiunilor radio și de televiziune.....	15

Obiectul protecției acordate de paragraful 1 – jurisprudența Curții cu privire la litigii speciale.....	16

Sistemul restricțiilor asupra exercitării dreptului la libertatea de exprimare – cel de-al doilea paragraf.....	22

Libertatea de exprimare în practică	42

Libertatea de exprimare și securitatea națională/integritatea teritorială/siguranța publică.....	42

Libertatea de exprimare și menținerea ordinii publice și prevenirea criminalității	51

Libertatea de exprimare și morala	55

Libertatea de exprimare și reputația și drepturile celorlalți.....	58

Libertatea de exprimare și autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.....	67

Protecția surselor jurnalistice și a scopurilor legitime	70

Introducere

Convenția europeană pentru Drepturile Omului este cea mai importantă formă de exprimare a atașamentului profund al Statelor membre ale Consiliului Europei față de valorile democrației, păcii și justiției, iar prin intermediul lor față de respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale indivizilor aflați sub jurisdicția lor.¹

Convenția europeană pentru Drepturile Omului (în continuare „Convenția”) a fost semnată la Roma la 4 noiembrie 1950. Pe parcursul ultimilor 50 de ani acest instrument a evoluat grație interpretărilor dispozițiilor sale de către Curtea europeană a Drepturilor Omului și Comisia europeană a Drepturilor Omului², precum și datorită activității Consiliului Europei. Cel din urmă a adoptat protocoale adiționale care au extins domeniul de aplicare al Convenției, rezoluții și recomandări, care au dezvoltat și au propus norme de conduită Statelor membre și au impus sancțiuni statelor care nu respectau prevederile acestui instrument.

Aproape toate Statele Părți la Convenția europeană pentru Drepturile Omului au integrat Convenția în legislația lor națională. Astfel, Convenția **este parte a sistemului de drept al Statelor Părți și aplicarea prevederilor ei este obligatorie pentru instanțele judecătorești naționale și auto-**

ritățile publice naționale. Respectiv, orice individ, aflat sub jurisdicția Statelor vizate, se bucură de drepturile și obligațiunile care decurg din Convenție și, prin urmare, poate, în cadrul intern, invoca direct textul Convenției și jurisprudența Curții, care trebuie să fie aplicate de instanțele judecătorești naționale. Mai mult decât atât, autoritățile naționale, inclusiv instanțele judecătorești, **trebuie să acorde Convenției prioritate asupra oricărei legi naționale ce contravine ei sau jurisprudenței Curții.**

Textul Convenției nu poate fi interpretat separat de jurisprudența sa. Convenția funcționează în conformitate cu un sistem de drept comun. Hotărârile Curții europene a Drepturilor Omului (în continuare Curtea) explică și interpretează textul. Ele constituie precedente obligatorii, al căror statut juridic este cel al normelor juridice obligatorii. Prin urmare, odată cu ratificarea Convenției, autoritățile naționale ale Statelor semnatare, inclusiv cele care practică un sistem de drept civil „continental”, trebuie să considere hotărârile Curții legi obligatorii. Din această cauză textul acestui manual se va referi în mod extensiv la jurisprudența Curții. În această ordine de idei, trebuie să înțelegem că în prezent, chiar și sistemele tradiționale de drept continental, practică un **sistem mixt de drept continental și de drept comun**, unde jurisprudența are aceiași valoare ca și legile adoptate de Parlament.

1 Introducerea în Convenția europeană pentru Drepturile Omului – colecție de texte, Consiliul Europei 1994.

2 În conformitate cu Protocolul Adițional nr. 11 Comisia europeană și Curtea europeană a Drepturilor Omului au format un organ unic, Curtea europeană a Drepturilor Omului.

Interpretarea textului Convenției este dinamică și evolutivă, ceea ce evidențiază faptul că Convenția este un **instrument viu**, care trebuie interpretat în lumina condițiilor actuale. Respectiv, Curtea este (și trebuie să fie) influențată de schimbările și convergențele standardelor acceptate în toate Statele membre ale Consiliului Europei.

Conform spiritului general al Convenției, **responsabilitatea inițială și primară** de a proteja drepturile consacrate în Convenție revine **Înaltelor Părți Contractante**. Curtea a fost instituită pentru a monitoriza acțiunile statelor, exercitându-și competența de revizuire. Astfel, marja de apreciere conferită autorităților naționale este coordonată cu supravegherea europeană. Doctrina mar-

jei de apreciere se aplică în mod diferit și nivelul discreționar permis statelor variază în funcție de context. Statului i se acordă o largă libertate de apreciere în cazuri de urgență publică în conformitate cu prevederile articolului 15 sau în anumite domenii, cum ar fi protecția libertății de exprimare, în care lipsa unei concepții comune în Statele Contractante duce la reducerea aproape completă a puterii discreționare.

Scopul acestui ghid este de a ajuta judecătorii de toate nivele să asigure soluționarea tuturor cauzelor care vizează libertatea de exprimare în conformitate cu obligațiile impuse de articolul 10 din Convenție, așa cum au fost dezvoltate de Curtea de la Strasbourg.

Considerații generale privind Articolul 10

În contextul unei democrații politice efective și respectării drepturilor omului enunțate în Preambulul Convenției, libertatea de exprimare nu este importantă numai prin valoarea sa intrinsecă, dar și prin rolul central pe care îl joacă în respectarea altor drepturi înscrise în Convenție. În lipsa unei garanții solide a dreptului la libertatea de exprimare, protejat de instanțele judecătorești independente și imparțiale, nu există o țară liberă și, respectiv, un regim democratic. Această afirmație generală este incontestabilă.³

Libertatea de exprimare este un drept cu valoare intrinsecă, dar și o parte componentă a altor drepturi consacrate în Convenție, așa cum este libertatea de asociere. În același timp, libertatea de exprimare poate veni în contradicție cu alte drepturi garantate de Convenție, printre care dreptul la un proces echitabil, la respectarea vieții private, la libertatea de conștiință și religie. În eventualitatea unor astfel de conflicte, Curtea impune stabilirea unui echilibru în scopul determinării preeminenței unui drept asupra altuia. Echilibrul intereselor contradictorii, dintre care unul este libertatea de exprimare, evidențiază și importanța celui din urmă. Curtea a declarat în repetate rânduri că

„Libertatea de exprimare constituie **unul din fundamentele esențiale ale unei societăți democratice**, una din condițiile primordiale **ale progresului său și ale dezvoltării fiecărui individ**”⁴

sau,

„**presa joacă un rol predominant într-un stat de drept**”⁵

Protecția libertății de exprimare este o condiție esențială pentru garantarea unui regim politic democratic și pentru dezvoltarea fiecărei persoane.

În principiu, protecția oferită de Articolul 10 se extinde asupra tuturor **tipurilor de exprimare indiferent de contextul acestora**, care sunt diseminate de către un individ, grup sau mass-media. Unica **restricție cu privire la conținut**, care a fost aplicată de către Comisie, viza răspândirea ideilor, care promovau rasismul și ideologia nazistă și instigau la ură și discriminare rasială. Comisia s-a bazat pe prevederile articolului 17 și a hotărât că libertatea de exprimare nu poate fi utilizată astfel, încât să ducă la distrugerea drepturilor și libertăților garantate de Convenție⁶. Astfel de decizii aplică teoria paradoxului toleranței: o toleranță absolută poate duce la tolerarea ideilor care promovează intoleranța, care, în cele din urmă, ar putea suprima toleranța.

Statele sunt obligate **să justifice orice ingerință** în orice fel de exprimare. Pentru a decide gradul de protecție a unei anumi-

- 3 Jochen Abr. Frowein, Libertatea de exprimare în termenii Convenției europene pentru Drepturile Omului, Monitorul Informativ (97)3, Consiliul European.
- 4 Speța *Lingens v. Austria*, 1986, *Sener v. Turcia*, 2000; *Thoma v. Luxembourg*, 2001; *Maronek v. Slovacia*, 2001; *Dichand și Alții v. Austria*, 2002, etc.
- 5 *Castells v. Spania*, 1992, *Prager și Oberschlick v. Austria*, 1995.
- 6 *Kuhnen v. Germania*, Raportul Comisiei, 12 mai, 1998; *D.I. v. Germania*, Raportul Comisiei, 26 iunie, 1996.

te forme de exprimare, Curtea examinează **tipul exprimării** (politică, comercială, artistică, etc.), **modul** de diseminare a acesteia (contact personal, media scrisă, televiziunea etc.) și **audiența** căreia se adresează (adultii, copiii, întreaga societate, o grupă specială). Conform acestor criterii chiar și „veridicitatea” exprimării are o semnificație distinctă.

În procesul de adoptare a hotărârilor, Curtea de la Strasbourg a atras atenția asupra **practicilor constituționale naționale**, inclusiv practica constituțională a Statelor Unite, care garantează o protecție deosebită libertății de exprimare. Oricum, deciziile adoptate în cadrul intern, chiar și cele cu putere juridică, au o utilitate limitată pentru un organ internațional asemenea Curții, care aplică și interpretează un tratat internațional. În unele cazuri, Comisia și Curtea s-au referit la Pactul Internațional privind Drepturile Politice și Civile sau alte documente internaționale care protejează dreptul la libertatea de exprimare.

Articolul 10 din Convenție este structurat în **două paragrafe**.

- Primul paragraf definește **libertățile protejate**.
- Cel de-al doilea paragraf stipulează **circumstanțele în care amestecul statelor în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare este legitim**.

Libertatea de exprimare.

Componente - primul paragraf

Primul paragraf din Articolul 10 prevede că:

„Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații sau idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiofuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare.”

1. Primul paragraf evidențiază **trei componente** ale libertății de exprimare:
 - libertatea de opinie;
 - libertatea de a primi informații și idei, și;
 - libertatea de a comunica informații și idei.

Aceste libertăți trebuie să fie exercitate în mod liber fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere.⁷

Libertatea de opinie

2. Libertatea de opinie este o condiție prealabilă pentru exercitarea altor libertăți garantate de articolul 10, bucurându-se de o **protecție aproape absolută**, în sensul

7 Cu excepția exigențelor impuse de al doilea paragraf.

că exclude aplicarea restricțiilor posibile enunțate în al doilea paragraf. Conform declarației Comitetului Miniștrilor „*orice restricție asupra dreptului în cauză va fi incompatibilă cu natura unei societăți democratice*”⁸.

Statele nu trebuie să încerce să indoctrineze cetățenii aflați sub autoritatea lor și să opereze distincții între indivizi în funcție de opiniile împărtășite. Mai mult decât atât, promovarea informațiilor unilaterale de către Stat poate constitui un obstacol serios și inacceptabil pentru exercitarea libertății de opinie.

3. Dreptul la libertatea de opinie, de asemenea, protejează indivizii împotriva unor posibile consecințe negative, care rezultă în cazurile când indivizilor li se atribuie anumite opinii ca urmare a declarațiilor publice anterioare. Libertatea de opinie cuprinde libertatea negativă a unei persoane de a refuza comunicarea propriilor opinii.⁹

Libertatea de a comunica informații și idei

4. Libertatea de a comunica informații și idei are o importanță primordială pentru **viața politică și structura democratică** a unei țări. În absența acestei

libertăți este imposibilă organizarea unor alegeri cu adevărat libere. În plus, o exercitare deplină a libertății de a comunica informații și idei permite **critica liberă a guvernului**, care constituie indicatorul principal al unui sistem de guvernare liber și democratic. După cum a declarat Curtea în 1976, funcțiile sale de supraveghere

„*impun asupra sa obligația de a atrage o atenție deosebită principiilor caracteristice unei „societăți democratice”. Libertatea de exprimare constituie unul din fundamentele esențiale ale unei societăți democratice, una din condițiile primordiale ale progresului său și ale dezvoltării fiecărei persoane*”.¹⁰

Libertatea de a critica guvernul a fost confirmată în mod explicit de către Curtea în 1986: este de datoria presei „*să comunice informații și idei dezbătute în arena politică, la fel ca și cele privind alte domenii de interes public. Presa nu are numai datoria de a comunica astfel de informații și idei, dar publicul are, de asemenea, dreptul de a le primi*”.¹¹

În mod evident, libertatea de a comunica informații și idei este complementară libertății de a primi informații și idei. Aceasta este valabil în ceea ce privește presa scrisă și audiovizualul. Cât privește cel din urmă, Curtea a declarat că amestecul autorităților naționale

8 Raportul Comitetului Miniștrilor inclus în „Teoria și practica Convenției europene pentru Drepturile Omului”, Van Dijk și Van Hoof, Kluver, 1990, p. 413.

9 *Voght v. Germania*, 1995.

10 *Handyside v. Regatul Unit*, 1976.

11 *Lingens v. Austria*, 1986; *Sener v. Turcia*, 2000; *Thoma v. Luxemburg*, 2001; *Dichand și Alții v. Austria*, 2002, etc.

în relațiile dintre postul de difuzare și telespectatorul/asculțătorul nu este permis, deoarece ambele părți au dreptul de a avea contact reciproc direct.¹²

5. Libertatea de a comunica informații și idei cu privire la **chestiuni economice** (așa numitul discurs comercial) este de asemenea garantată de articolul 10. Cu toate acestea, Curtea a decis că în acest domeniu autoritățile naționale se bucură de o libertate mai largă de apreciere.¹³
6. Creația și reprezentațiile artistice, precum și distribuirea lor, este percepută de Curte ca o contribuție majoră la schimbul de idei și opinii, un component esențial al unei societăți democratice. Declarând că libertatea artistică și difuzarea liberă a operelor de artă este limitată numai în societățile nedemocratice, Curtea a afirmat că
*„prin intermediul activității sale creative, artistul își exprimă nu numai viziunea personală asupra lumii, dar, de asemenea, perceperea societății sub autoritatea căreia se află. În această măsură arta nu numai contribuie la formarea unei opinii publice, dar este și modul de exprimare a acesteia, și poate confrunta publicul cu problemele majore actuale.”*¹⁴

Distincția dintre fapte și judecăți de valoare

7. Din timp ce libertatea discutată se referă la comunicarea atât a informațiilor cât și a ideilor, distincția trasată de către Curte devine relevantă la această etapă incipientă. Determinând distincția clară între informații (fapte) și opinii (judecăți de valoare) Curtea a declarat că
„existența faptelor poate fi demonstrată, în timp ce adevărul judecăților de valoare nu este susceptibil de a fi dovedit... În cazul judecăților de valoare, proba veridicității este imposibilă, iar exigența administrării ei afectează esența libertății de opinie, care constituie unul din elementele fundamentale ale dreptului garantat de articolul 10 din Convenție.”¹⁵
În timp ce opiniile sunt puncte de vedere sau declarații personale asupra unui eveniment sau situații și nu sunt susceptibile de probațiune, faptele, adevărate sau false, în baza cărora se formează o opinie, s-ar putea dovedi a fi adevărate sau false. În egală măsură, în speța *Dalban* Curtea a declarat inacceptabilă ideea
„că un ziarist ar trebui împiedicat să exprime judecăți de valoare critice, cu condiția că el sau ea să poată dovedi adevărul”.¹⁶

Prin urmare, deopotrivă cu informațiile

- 12 *Groppera Radio v. Elveția*, 1990 și *Casado Coca v. Spania*, 1994.
- 13 *Mark intern v. Germania*, 1989.
- 14 *Otto Preminger Intitute v Austria*, 1994.
- 15 *Lignes*, 1986; *Jerusalem v. Austria*, 2001; *Dichand și Alții v. Austria*, 2002.
- 16 *Dalban v. România*, 1999.

sau datele care pot fi verificate, criticile sau speculațiile, care nu pot fi supuse probei veridicității sunt, de asemenea, protejate de articolul 10. În plus, judecățile de valoare, în special cele exprimate asupra problemelor dezbătute în arena politică, se bucură de o protecție specială în conformitate cu exigența pluralismului opiniilor, care este crucială într-o societate democratică.

Distincția între fapte și opinii, precum și interzicerea probei veridicității cu privire la cele din urmă, devine extrem de importantă în sistemele de drept național, care în continuare prevăd aplicarea probei veridicității asupra infracțiunilor de „insultă”, care vizează exprimarea ideilor și opiniilor. Mai mult, în ceea ce privește faptele, Curtea a recunoscut apărarea **bunei credințe** în scopul acordării mijloacelor de informare în masă „a unui spațiu rezervat pentru eroare”. Spre exemplu, în speța *Dalban*¹⁷ Curtea a remarcat că „nu s-au adus dovezi că faptele descrise în articole erau în totalitate false și că serveau alimentării unei campanii de defăimare a lui G.S...”

În fond, apărarea bazată pe buna credință substituie proba veridicității. În cazul când un ziarist sau un organ de presă urmărește un scop legitim, chestiunea în cauză se circumscrie unui interes public și au fost depuse eforturi

rezonabile în vederea verificării faptelor, presa nu trebuie să poarte responsabilitate, chiar dacă faptele respective au fost dovedite a fi false.

Oricum, o bază faptică suficientă trebuie să sprijine judecățile de valoare. După cum a subliniat Curtea

„chiar și în cazurile în care o declarație constituie o judecată de valoare, proporționalitatea unei ingerințe poate depinde de existența unei baze factice suficiente pentru afirmația contestată, din timp ce chiar și o judecată de valoare fără o bază faptică poate fi excesivă”.¹⁸

Libertatea de a primi informații și idei

8. Libertatea de a primi informații și idei include dreptul de a colecta informații și de a căuta informații, utilizând toate sursele legitime disponibile. Libertatea de a primi informații, de asemenea, acoperă emisiunile televizate internaționale.¹⁹

Deși libertatea de a primi informații și opinii se referă la mijloacele de informare în masă, acordându-le dreptul de a comunica publicului astfel de informații și idei, Curtea, de asemenea, include în această libertate și dreptul publicului de a fi informat în mod adecvat, în special asupra problemelor de interes public.

17 *Idem.*

18 *Jerusalem v. Austria*, 2001; *Dichand și Altii v. Austria*, 2002.

19 *Autronic v. Elveția*, 1990.

Libertatea presei

9. Cu toate că articolul 10 nu menționează în mod explicit libertatea presei, Curtea a elaborat o jurisprudență vastă care furnizează un **ansamblu de principii și norme care conferă presei un statut special** în exercitarea libertăților consacrate în articolul 10. Acesta este motivul pentru care considerăm că libertatea presei merită un comentariu suplimentar în raport cu prevederile articolului 10. Un alt argument în favoarea unei examinări speciale a libertății presei este furnizat de practicile naționale: în mare măsură, victime ale ingerinței autorităților naționale în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare sunt mai curând ziariștii decât alte persoane.
10. Rolul de **câine de pază politic** al presei a fost pentru prima dată subliniat de către Curte în speța *Lingens* (1986). Într-o serie de articole, ziaristul a criticat cancelarul federal austriac pentru o anumită manevră politică, care consta în formularea ideii unei coaliții cu un partid condus de un politician cu un trecut nazist. Ziaristul (DI Lingnes) a calificat comportamentul cancelarului ca fiind „imoral”, „lipsit de demnitate”, demonstrând „cel mai detestabil oportunism”. În rezultatul unei acțiuni penale înaintate de către cancelar în nume propriu,

instanțele judecătorești austriece au constatat că declarațiile în litigiu erau defăimatoare și au condamnat ziaristul la plata unei amenzi. Conform dezbaterilor judiciare, instanțele judecătorești austriece, de asemenea, au constatat că ziaristul nu a administrat probe care ar demonstra adevărul afirmațiilor sale. Cu privire la ultima problemă, Curtea europeană a declarat că instanțele judecătorești naționale au adoptat o abordare greșită, deoarece opiniile (judecățile de valoare) nu pot fi demonstrate și nu sunt susceptibile de probațiune.²⁰ Examinând motivele condamnării ziaristului, Curtea a subliniat importanța libertății presei în dezbaterile politice:

„... Aceste principii sunt cu atât mai importante când în discuție este presa. Deși presa nu trebuie să depășească, între alte limite, și pe cea a „protecției reputației altora”, este de datoria ei să transmită informații și idei cu privire la chestiunile de interes public. Obligației presei de a răspândi astfel de informații și idei, i se alătură dreptul publicului de a le primi (...) În acest context, Curtea nu poate accepta opinia exprimată în hotărârea Curții de Apel Viena, potrivit căreia obligația presei ar consta numai în răspândirea informațiilor, în timp ce interpretarea acestora ar fi atributul prioritar al cititorului...”

20 Vezi paragraful 12.

În aceeași hotărâre, Curtea a argumentat că libertatea presei este unul din cele mai **eficiente mijloace prin care publicul află și își formează opinii despre ideile și atitudinile conducătorilor politici** și, prin urmare, că libertatea dezbaterii politice este esența conceptului de societate democratică. Acesta este motivul de ce Curtea acordă dezbaterii chestiunilor politice de către presă o protecție extrem de largă în conformitate cu prevederile articolului 10.

11. Libertatea presei de asemenea se bucură de un statut special cu privire la **alte chestiuni de interes public**. În cauza *Thorgeirson*, petiționarul (Dl Thorgeirson) a făcut declarații în presă referitor la multiple incidente de brutalitate a poliției în Islanda, numind ofițerii de poliție „bestii în uniformă”, „indivizi reduși la vârsta mintală a unui nou-născut ca urmare a metodelor de imobilizare învățate și folosite cu brutalitate spontană de polițiști și de cei angajați pentru paza restaurantelor”

și caracterizând sistemul poliției de autoapărare ca întemeindu-se pe „intimidare, fals, acțiuni ilegale, superstiții, aroganță și prostie”.

Dl Thorgeirson a fost urmărit în justiție de către instanțele judecătorești naționale și condamnat la plata unei amenzi pentru defăimarea unor membri nespe-

cificați ai poliției. Curtea europeană a stabilit că petiționarul a abordat problema brutalității poliției în țara sa și că „... presa este obligată să comunice informații și idei referitoare la chestiuni de interes public”.

În continuare Curtea a declarat că „nu există nici un precedent juridic în jurisprudența sa pentru a distinge ... între discuția politică și discuția asupra altor chestiuni de interes public”.

În final, Curtea a constatat că condamnarea

„a avut capacitatea de a descuraja discuțiile deschise asupra chestiunilor de interes public”.

Sau, în cauza *Maronek*, Curtea a examinat politica în sfera imobiliară condusă de guvernul Slovaciei în perioada când apartamentele în proprietatea statului urmau să fie denaționalizate conform interesului general și a acordat o protecție mai largă libertății de exprimare a petiționarului.²¹ Alte exemple pot fi găsite într-o serie de cauze împotriva Turciei, în care conflictul declanșat în partea de sud-est a Turciei și problemele cauzate de acest conflict, inclusiv „propaganda separatistă” sau problema federalizării, abordate în presa scrisă sau verbală, constituiau chestiuni de interes public.²²

Este indubitabil faptul, că Curtea acor-

21 *Maronek v. Slovacia*, 2001.

22 *Surek și Ozdemir v. Turcia*, 1999; *Sener v. Turcia*, 2000; *Ozgur Gundem v. Turcia*, 2000.

dă o protecție largă libertății presei în cazurile când aceasta stimulează dezbaterea publică a problemelor de interes public, diferite de cele politice.

12. O altă problemă importantă inerentă libertății presei vizează **publicarea zvonurilor** și a afirmațiilor, adevărul cărora nu poate fi dovedit de către ziariști. După cum s-a menționat anterior²³, Curtea a declarat că judecățile de valoare nu trebuie să fie supuse probei veridicității. În speța *Thorgeirson*,²⁴ declarațiile făcute împotriva poliției au fost obținute din mai multe surse; în fond, în articol se menționau zvonuri provenite din opinia publică. Deși guvernul respondent a pretins că afirmațiile din articolele publicate de petiționar erau lipsite de un temei obiectiv și faptic, din timp ce acesta a fost incapabil să dovedească adevărul afirmațiilor sale, Curtea a apreciat exigența veridicității ca fiind o probă nerezonabilă, dacă nu chiar imposibilă și a declarat că presa nu ar fi în stare să publice aproape nimic dacă va fi obligată să publice numai fapte integral verificate. În mod evident, considerațiile Curții trebuie să fie plasate în contextul dezbaterilor publice asupra problemelor de interes public.
13. Difuzarea în mass-media a **declarațiilor făcute de persoane terțe** este un alt subiect examinat de Curte. În spețele

Jersild și Thoma, Curtea a declarat că „sanționarea unui ziarist pentru că a ajut la difuzarea unor declarații făcute de un terț... ar obstructiona în mod grav contribuția presei la dezbaterile privind chestiunile de interes public și nu ar trebui luată în considerare decât dacă există motive serioase.”²⁵

În continuare, în speța *Thoma*, în care guvernul a reproșat ziaristului petiționar că nu s-a distanțat de afirmațiile citate, Curtea a decis:

„Cerința generală impusă ziariștilor de a se distanța în mod sistematic și formal de conținutul unui citat care ar putea insulta sau provoca alte persoane sau prejudicia reputația lor nu a fost reconciliată cu rolul presei de a furniza informații asupra evenimentului curent, opiniilor și ideilor”.

14. Articolul 10 prevede, de asemenea, protecția **surselor jurnalistice**. Curtea a evidențiat că protecția surselor jurnalistice constituie una din condițiile de bază ale libertății presei. În speța *Goodwin*²⁶, Curtea a afirmat că „lipsa unei astfel de protecții ar împiedica sursele să sprijine presa în activitatea ei de informare a publicului cu privire la chestiunile de interes public. Aceasta ar submina rolul vital de câine de pază al presei și ar afecta posibilitatea presei de a oferi informații corecte și demne de încredere”.

23 Vezi paragrafele 12 și 15.

24 Vezi paragraful 16.

25 *Jersild v. Danemarca*, 1994; *Thoma v. Luxemburg*, 2001.

26 *Goodwin v. Regatul Unit*, 1996.

Libertatea de difuzare a emisiunilor radio și de televiziune

15. În conformitate cu **ultima frază a primului paragraf**, dreptul de a primi și comunica informații și idei, prevăzut în articol

„nu împiedică statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare”.

Această clauză a fost inclusă la o etapă avansată a lucrărilor pregătitoare la Convenție din motive tehnice: numărul limitat de frecvențe disponibile și faptul că, la acel moment, majoritatea statelor europene dețineau monopol asupra difuzării emisiunilor de radio și televiziune. Oricum, aceste motive au dispărut odată cu progresul tehnicilor de radiodifuziune. În cazul *Informationsverein Lentia*²⁷ Curtea a declarat că în rezultatul

„progresului tehnic din ultimele decenii justificarea acestor restricții nu mai poate fi bazată pe considerente referitoare la numărul de frecvențe și de canale disponibile”.

Transmișiile prin antene de satelit, precum și televiziunea prin cablu, au dus la multiplicarea numărului de frecvențe. În acest context, dreptul statului de a supune societățile de radiodifuziune regimului de autorizare a dobândit o semnificație și

un scop nou: **garantarea libertății și a pluralismului de informare** în scopul satisfacerii necesităților publice.²⁸

16. Curtea a afirmat că competența autorităților naționale de a reglementa sistemul de autorizare nu poate fi exercitată **decât pentru scopuri tehnice** și într-un mod care nu aduce atingere libertății de exprimare și satisface exigențele impuse de cel de-al doilea paragraf din articolul 10. În cazul *Groppera*²⁹ Curtea a hotărât
- „...scopul celei de a treia fraze enunțate în articolul 10 paragraful 1 din Convenție este de a preciza faptul că statelor li se permite să reglementeze printr-un sistem de acordare a autorizațiilor organizarea radiodifuziunii pe teritoriul lor, în special în ceea ce privește aspectele tehnice ale acesteia... Acest fapt nu implică că măsurile de autorizare trebuie să cadă sub rezerva cerințelor impuse de articolul 10 (paragraful 2), dat fiind faptul că în caz contrar rezultatul va contraveni obiectului și scopului general urmărit de articolul în cauză.”*

În cazul *Autronic Ag*³⁰ Curtea a declarat, că mijloacele electronice de recepționare a informațiilor difuzate, așa cum sunt antenele parabolice, nu cad sub rezerva restricției prevăzute de ultima frază din paragraful 1. În speța *Tele1 Privatfernsehgessellschaft MBH*, invocând lipsa unei baze juridice care ar sprijini acordarea autorizațiilor în scopul creării și administrării difuzării programelor

27 *Informationsverein Lentia și Alții v. Austria*, 1993.

28 *Observer și Guardian v. Regatul Unit*, 1995; *Informationsverein Lentia și Alții v. Austria*, 1993.

29 *Groppera Radio AG v. Elveția*, 1990.

30 *Autronic AG. v. Elveția*, 1990.

de televiziune de către oricare alt post decât Compania Austriacă de Radiodifuziune, Curtea a stabilit că autoritățile austriece au încălcat articolul 10.³¹

17. **Monopolurile publice** în domeniul mijloacelor audiovizuale de comunicare în masă erau considerate de către Curte pasibile de a încălca prevederile articolului 10, în special pentru că acestea nu asigurau pluralitatea surselor de informare. Un astfel de monopol nu este necesar într-o societate democratică și poate fi justificat numai de o necesitate socială presantă. Oricum, în societățile moderne, multiplicarea metodelor de difuzare și dezvoltarea televiziunii transfrontaliere face imposibilă justificarea existenței monopolurilor. Din contra, diversitatea cerințelor publicului nu poate fi satisfăcută numai de o singură societate de radiodifuziune.³²
18. **Publicitatea comercială** difuzată de mijloacele audiovizuale este de asemenea protejată de articolul 10, chiar dacă autoritățile naționale beneficiază de o largă libertate de apreciere privind necesitatea restrângerii libertății de exprimare în acest domeniu.³³ În principiu, publicitatea trebuie să fie concepută ținând cont de responsabilitatea față de societate, iar valorile morale, care constituie fundamentul oricărei societăți democratice, trebuie să fie respectate cu

precauție. Orice tip de publicitate adresată copiilor ar trebui să excludă informații care ar putea prejudicia interesele lor și trebuie să respecte dezvoltarea lor fizică, psihică și morală.

Obiectul protecției acordate de paragraful 1 – jurisprudența Curții cu privire la litigii speciale

19. Noțiunea de „exprimare” protejată de articolul 10 nu se limitează numai la **cuvinte scrise sau vorbite** , dar se extinde și asupra **tablourilor**³⁴, **imaginilor**³⁵ și **acțiunilor** menite să exprime o idee sau să prezinte informații. În unele circumstanțe, forma de exprimare cade sub incidența articolului 10.³⁶
20. Mai mult decât atât, articolul 10 protejează nu numai **conținutul** informațiilor și ideilor, ci și **forma** în care acestea sunt exprimate³⁷. Prin urmare, documentele publicate³⁸, emisiunile radio³⁹, tablourile⁴⁰, filmele⁴¹ sau sistemele electronice de informare sunt de asemenea protejate conform prevederilor articolului 10. Respectiv, mijloacele de producere și comunicare, transmitere sau distribuire a informațiilor sau ideilor se încadrează

- 31 *Tele 1 Privatfernsehgesellschaft MBH v. Austria*, 2001
- 32 *Informationsverein Lentia și alții v. Austria*, 1993
- 33 *Mark intern v. Germania*, 1989.
- 34 *Muller v. Elveția*, 1988.
- 35 *Chorherr v. Austria*, 1993.
- 36 *Stevens v. Regatul Unit*, 1986.
- 37 *Oberschlick v. Austria*, 1991; *Thoma v. Luxembourg*, 2001; *Dichand și alții v. Austria*, 2002; *Nikula v. Finlanda*, 2002.
- 38 *Handyside v. Regatul Unit*, 1976.
- 39 *Groppera Radio AG v. Elveția*, 1990.
- 40 *Muller v. Elveția*, 1986.
- 41 *Otto-Preminger Institute v. Austria*, 1994.

în câmpul de aplicare a articolului 10 și Curtea trebuie să fie conștientă de dezvoltarea vertiginoasă a astfel de mijloace în diferite domenii.

21. Libertatea de exprimare include **libertatea negativă de a păstra tăcerea**. Comisia a invocat acest tip de drept în cauza *K. v. Austria*, protejând petiționarul împotriva auto-acuzării în legătură cu procedura penală.
22. Protecția exprimărilor, care implică un **risc de prejudiciere sau de fapt prejudiciabil intereselor persoanelor terțe**, este caracteristică domeniului de aplicarea articolului 10. De obicei, opiniile împărtășite de majoritate sau de grupuri mari, nu constituie obiectul unui eventual amestec din partea statelor. Acesta este motivul pentru care protecția conferită de articolul 10 de asemenea se extinde și asupra **informațiilor și opiniilor exprimate de grupuri mici sau de un individ, chiar dacă o astfel de exprimare șochează majoritatea**. Tolerarea punctelor de vedere a unui individ constituie un component important al sistemului politic democratic. Denunțând tirania majorității, John Stuart Mill a declarat: „dacă întreaga omenire cu excepția unei persoane ar fi împărțită aceiași opinie, omenirea nu ar mai fi justificată să reducă la tăcere această persoană, iar, respectiv, dacă această persoană ar deține putere,

atunci ea ar fi justificată să reducă la tăcere omenirea”.⁴²

La acest subiect, Curtea a declarat că libertatea de exprimare garantată de articolul 10 se aplică nu numai „informațiilor sau ideilor care sunt primite în mod favorabil sau considerate inofensive sau indiferente, dar și aceluia care **jignesc, șochează sau deranjează**; acestea sunt cerințele celui pluralism, acelei toleranțe și acelor vederi largi, fără de care nu există o societate democratică”.⁴³

23. Opiniile exprimate într-un **limbaj violent sau exagerat** sunt de asemenea protejate; gradul de protecție depinde de conținutul și scopul criticilor aduse. În contextul controverselor publice sau a interesului public, în cadrul dezbaterii politice, în campaniile electorale sau în cazurile în care critica este îndreptată spre guvern, politicieni sau autorități publice, există probabilitatea emiterii unor expresii violente sau a criticii aspre, care vor fi tolerate de către Curte într-o măsură mai mare. În cauza *Thorgeirson*,⁴⁴ spre exemplu, Curtea a stabilit ca deși articolul conținea **termeni extrem de violenți** – ofițerii de poliție erau caracterizați ca „bestii în uniformă”, „indivizi reduși la vârsta mintală a unui nou-născut ca urmare a metodelor de imobilizare învățate și folosite cu brutalitate spontană de polițiști și de cei angajați pentru paza

42 „On Liberty” (1859), Penguin Classics, 1985, p.76.

43 *Handyside v. Regatul Unit*, 1976; *Sunday Times v. Regatul Unit*, 1979; *Lingens v. Austria*, 1986; *Oberschlick v. Austria*, 1991; *Thorgeirson v. Islanda*, 1992; *Jersild v. Danemarca*, 1994; *Goodwin v. Regatul Unit*, 1996; *De Haes și Gijels v. Belgia*, 1997; *Dalban v. România*, 1999; *Arslan v. Turcia*, 1999; *Thoma v. Luxemburg*, 2001; *Jerusalem v. Austria*, 2001; *Maronek v. Slovacia*, 2001; *Dichand și alții v. Austria*, 2002.

44 *Thorgeirson v. Islanda*, 1992.

restaurantelor” și referințele față de poliție erau „*intimidare, fals, acțiuni ilegale, superstiții, aroganță și prostie*” – limbajul folosit nu putea fi considerat excesiv, ținând cont de faptul că articolele în cauză incitau la reforma poliției. În egală măsură, în cazul *Jersild*,⁴⁵ faptul că un interviu care conținea declarații rasiste a fost difuzat într-un program serios de televiziune era semnificativ din timp ce programul era destinat să aducă la cunoștința unui public bine informat evenimente desfășurate în comunitate sau peste hotare. În speța *Dalban*, în care un ziarist a acuzat un politician de corupție și gestionare greșită a bunurilor statului, Curtea a hotărât că „*libertatea în domeniul presei include, de asemenea și recurgerea la o anumită doză de exagerare, chiar de provocare*”⁴⁶.

În cauza *Arslan*, petiționarul a criticat acțiunea autorităților turce în regiunea de sud-est a țării utilizând o formulare estimată de către Curte ca fiind de o „*virulență incontestabilă*” care „*conferă o anumită doză de vehemență acestei critici*”.

Cu toate acestea, Curtea a decis că condamnarea petiționarului pentru critica adusă guvernului a fost disproporțională și nu era necesară într-o societate democratică⁴⁷.

Utilizării **termenilor violenți** i se acordă

o protecție și mai mare în cazurile când aceștia sunt folosiți ca **replică la provocare**. În cauza *Lopes Gomes da Silva* ziaristul a criticat convingerile politice ale Dlui Resende, candidat în administrația municipală, pe care l-a numit „grotesc”, „caraghios” și „grosolan”. Critica a succedat declarațiile Dlui Resende referitor la un număr de funcționari publici, făcute într-o manieră extrem de incisivă, incluzând remărci insultătoare privind trăsăturile fizice ale acestora (de exemplu, el l-a numit pe fostul prim-ministru al Franței „evreu chel”). Curtea a declarat că condamnarea ziaristului contravineva prevederilor articolului 10 și a stabilit că

„*opiniile exprimate de către Dl Resende, ulterior reproduse în editorialul contestat, erau inițial formulate într-un limbaj incisiv, provocator și cel puțin controversat. Concluzia că stilul în care a fost scris articolul a fost influențat de Dl Resende nu este lipsită de temei*”⁴⁸.

Sau, în cauza *Oberschlick* (2), ziaristul l-a numit pe Dl Haider (liderul Partidului Austriac pentru Libertate și guvernator) „un idiot” (... el nu este nazist....cu toate acestea, el este „un idiot”) în rezultatul declarației Dlui Haider, conform căreia în timpul celui de-al doilea război mondial soldații germani au luptat pentru pace și libertate. Curtea a stabilit că însăși discursul Dlui Haider era provocator și, respectiv, cuvântul

45 *Jersild v. Danemarca*, 1994.

46 *Dalban v. România*, 1999. *Similar în Prager and Oberschlick v. Austria*, 1995; *Dichand și alții v. Austria*, 2002.

47 *Arslan v. Turcia*, 1999.

48 *Lopes Gomes da Silva v. Portugalia*, 2000.

„idiot” nu părea a fi disproporțional cu indignarea provocată în mod conștient de către Dl Haider.⁴⁹

24. Protecția conferită de articolul 10 nu se extinde asupra **instigării la violență** în cazurile în care **o formulare intenționată și directă instiga la violență**, precum și când există **o posibilitate reală de a provoca desfășurarea unor acte de violență**. În speța *Surek* (3), în timp ce lupta poporului Kurd pentru libertatea națională se compara cu „un război îndreptat împotriva forțelor Republicii Turcia”, în articol se susținea că „noi vrem să ducem o luptă de eliberare totală”. În opinia Curții „articolul contestat s-a asociat cu PKK și a exprimat un îndemn la utilizarea forțelor armate ca mijloc de obținere a independenței naționale a Kurdistanului”. În continuare, Curtea a remarcat că articolul a fost publicat în contextul unor tulburări grave între forțele securității și membrii PKK, care au rezultat în pierderi numeroase de vieți și impunerea unei stări de urgență pe un teritoriu vast din sud-estul Turciei. Într-un astfel de context „conținutul articolului trebuie să fie perceput ca instigând la violență în regiunea în cauză. Bineînțeles, mesajul adresat cititorului este acela, că recurgerea la violență constituie o măsură necesară

și justificată de autoapărare împotriva agresorului.”

În rezultatul acestei examinări, Curtea a constatat că condamnarea petiționarului a fost compatibilă cu articolul 10⁵⁰. Prin contrast, în speța *Surek* (4), în care articolele contestate prezentau Turcia ca „un terorist real” și „un inamic”, Curtea a stabilit că

„critica severă adusă autorităților turce... este mai curând o reflectare a atitudinii grave a unei părți față de conflict, decât un îndemn la violență... În ansamblu, conținutul articolelor nu poate fi interpretat ca având capacitatea de a instiga la continuarea violenței”.

De asemenea, Curtea a afirmat că publicul are dreptul

„de a fi informat dintr-o perspectivă diferită asupra situației din sud-estul Turciei, indiferent de cât de neplăcută această perspectivă ar putea fi pentru el”.⁵¹

Curtea a conchis că acuzarea și condamnarea petiționarului au fost incompatibile cu articolul 10. De asemenea, în cauza *Karatas* Curtea a stabilit că

„deși unele pasaje ale poemelor par foarte agresive din punct de vedere al tonului și par a instiga la violență ... faptul că erau de natură artistică și aveau un impact limitat, le atribuie într-o măsură mai mică caracterul de instigare la revoltă și mai curând caracterul unei expresii de adâncă durere față de o situație politică dificilă”.⁵²

49 *Oberschlick v. Austria* (2), 1997.

50 *Surek v. Turcia* (3), 1999.

51 *Surek v. Turcia* (4), 1999.

52 *Karatas v. Turcia*, 1999.

25. Discursul care **promovează ideologia nazistă, negând Holocaustul și instigând la ură și discriminare rasială nu cade sub incidența** protecției conferite de articolul 10. În speța *Kuhnen* reclamantul era conducătorul unei organizații care încerca să readucă în scena politică Partidul Național Socialist, partid interzis în Germania. El a scris și a diseminat publicații în care incuraja lupta pentru o Germanie socialistă și independentă, declarând că organizația lui era „*împotriva capitalismului, comunismului, sionizmului, înstrăinării prin intermediul maselor de muncitori străini, distrugerii mediului înconjurător*” și pleda pentru „*unificarea Germaniei, justiția socială, mândria rasială, comunitatea de oameni și camaraderie*”.
- Într-o altă publicație el a declarat că „*oricine servește acestui scop poate acționa, oricine împiedică realizarea lui va fi atacat și, eventual, eliminat*”.
- Bazându-se pe prevederile articolului 10, Dl *Kuhnen* s-a plâns împotriva condamnării lui de către instanțele judecătorești germane. Comisia a declarat plângerea inadmisibilă invocând articolul 17 din Convenție, care interzice orice activitate „*ce urmărește distrugerea drepturilor sau libertăților recunoscute de prezenta Convenție*”.
- Comisia a observat că libertatea de exprimare nu trebuie să fie aplicată în

scopul distrugerii drepturilor și libertăților consacrate în Convenție. Ea a considerat că propunerile petiționarului, care susțineau socialismul național, care avea drept scop subminarea ordinii fundamentale de libertate și democrație, contraveneau unei din valorile fundamentale enunțate în Preambulul Convenției: libertățile fundamentale garantate de Convenție „*se mențin ... datorită unui regim politic cu adevărat democratic*”.

În plus, Comisia a stabilit că politica condusă de petiționar vădit conținea elemente de discriminare pe motiv de rasă și religie. În consecință, Comisia a decis că petiționarul urmărea să utilizeze libertatea de informare prevăzută în articolul 10 ca o bază pentru activitățile care erau incompatibile cu textul și spiritul Convenției și susceptibile de a contribui la distrugerea drepturilor și libertăților stipulate în Convenție.⁵³

Negarea sau recunoașterea caracterului legitim al Holocaustului⁵⁴ ca subiecte ale discursului public erau de asemenea private de protecția conferită de articolul 10. În speța *D.I v. Germania* petiționarul, istoric de profesie, a fost sancționat pentru declarații făcute la o adunare publică prin care a contestat existența camerelor de gaz în Auschwitz, afirmând că aceste camere de gaz erau falsificări născocite în primele zile de după război

53 *Kuhnen v. Germania*, 1998.

54 Holocaustul este definit ca „*persecutarea sistematică și anihilarea sponsorizată de stat a evreilor europeni de către Germania nazistă și colaboratorii săi între 1933-1945. Evreii erau victimele primare - 6 milioane au fost uciși; Țiganii, persoanele cu handicap fizic, polonezii de asemenea constituiau ținta distrugerii sau decimării pe motive rasiale, etnice sau naționale. Mai multe milioane, inclusiv homosexualii, martorii lui Jehova, prizonierii de război sovietici, disidenții politici, au fost persecutați și omorâți în epoca tiraniei naziste*”. www.ushmm.org/education/feducators/guidlines

și că cetățenii germani, plătitori de taxe, au plătit aproape 16 miliarde de mărci germane pentru falsificare. Comisia a declarat plângerea inadmisibilă, subliniind faptul că declarațiile petiționarului contraveneau principiilor păcii și justiției enunțate în Preambulul Convenției și că acestea instigau la discriminare pe motiv de rasă și religie.⁵⁵

26. **Dreptul la vot nu este protejat** de articolul 10. Acest drept este considerat a fi un component al obligației Statului de a organiza "la intervale rezonabile, alegeri libere cu vot secret, în condițiile care asigură libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ"⁵⁶.

27. Instituțiile de la Strasbourg **nu au fost receptive la idea de a include accesul la informații în domeniul de aplicare al articolului 10**. De exemplu, în speța *Leander*⁵⁷ petiționarul a solicitat accesul la informații confidențiale din dosarele oficiale deținute de guvern. El a pretins că refuzul de a i se oferi un post se datora informațiilor incluse în dosarele respective și dorea să contesteze aceste informații. Curtea a decis că petiționarul nu beneficia de protecția articolului 10.

Deși s-a stabilit faptul că dreptul la acces la informații nu este protejat de articolul 10, Curtea a hotărât că alte prevederi din Convenție pot proteja un astfel de drept în anumite circumstanțe.

În speța *Gaskin*⁵⁸ Curtea a stabilit că refuzul de a comunica petiționarului **informațiile referitor la viața lui privată**, respectiv la perioada în care el se afla la asistența publică, constituia o **încălcare a articolului 8**. Curtea a argumentat hotărârea sa invocând importanța unor astfel de informații pentru viața privată a petiționarului.

Cu toate acestea, Curtea a declarat că „*această hotărâre este adoptată fără a exprima vreo opinie asupra faptului dacă dreptul general la acces la datele sau informațiile cu caracter personal poate fi derivat din articolul 8 din Convenție.*”

Oricum, Curtea a hotărât că Statele nu trebuie să împiedice printr-o acțiune pozitivă accesul la informațiile disponibile, precum și la sursele generale de informare.⁵⁹

Suplimentar, **Rezoluția 428(1970), adoptată de Adunarea Parlamentară** a Consiliului Europei, prevede că dreptul la libertatea de exprimare „*include dreptul de a căuta, primi, comunica, de a mediatiza sau distribui informațiile de interes public*”

și că datoria presei este de a disemina informații generale și complete cu privire la chestiunile de interes public. În plus, autoritățile publice trebuie să asigure accesul, în limite rezonabile, la informațiile de interes public.

55 *D.I v. Germania*, 1996. Decizii similare au fost adoptate în spețele *Honsik v. Austria*, 1995 și *Ochensberger v. Austria*, 1994.

56 Articolul 3 al Primului Protocol Adițional la Convenție.

57 *Leander v. Suedia*, 1987.

58 *Gaskin v. Regatul Unit*, 1989.

59 *Z. v. Austria*, 1988.

Sistemul restricțiilor asupra exercitării dreptului la libertatea de exprimare – cel de-al doilea paragraf

28. **Al doilea paragraf** al articolului 10 prevede:

„Exercitarea acestor libertăți, ce comportă îndatoriri și responsabilități, poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.”

„Exercitarea acestor libertăți ... poate fi supusă...”

29. Orice restricție, condiție, limitare sau orice altă formă de ingerință în libertatea de exprimare poate fi aplicată numai la o anumită exercitarea a acestei libertăți. Conținutul dreptului la libertatea de exprimare nu trebuie să fie vreo dată

modificat. În această privință articolul 17 prevede

„nici o dispoziție din prezenta Convenție nu poate fi interpretată ca implicând, pentru un stat, un grup sau un individ, un drept oarecare de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act ce urmărește distrugerea drepturilor sau a libertăților recunoscute de prezenta Convenție sau de a aduce limitări mai ample acestor drepturi și libertăți decât acelea prevăzute de această Convenție.”

Evident, o limitare a conținutului unui drept este similară cu distrugerea dreptului respectiv.

De asemenea, amestecul autorităților naționale în exercitarea libertății de exprimare nu este cerut de fiecare dată când una din condițiile enumerate în paragraful 2 este în pericol, aceasta rezultând în limitarea conținutului acestui drept. De exemplu, prejudicierea reputației și onoarei unei persoane nu trebuie să fie percepută ca o infracțiune penală și/sau un act care justifică acordarea despăgubirilor civile în toate cazurile. În mod similar, exprimările publice, care expun unui risc autoritatea puterii judecătorești, trebuie să fie sancționate de fiecare dată când se aplică critica. Cu alte cuvinte, autoritățile publice au numai posibilitatea nu și obligația de a ordona și/sau de a aplica o măsură de restrângere sau de pedepsire

a exercitării dreptului la libertatea de exprimare. O abordare directă ar rezulta în crearea unei ierarhii de drepturi și valori sau interese, plasând libertatea de exprimare la sfârșitul listei ierarhice, fiind precedată, de exemplu, de dreptul la demnitate și onoare, morală sau ordine publică. Sau, o astfel de ierarhie ar contraveni prevederilor tuturor tratatelor internaționale care garantează egalitatea drepturilor și nu permit aplicarea unor limitări constante exercitării unui drept, deoarece acest fapt ar constitui o negare a dreptului respectiv.

„Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități...”

30. Ideea, conform căreia exercitarea libertății de exprimare comportă datorii și responsabilități, este unică în ansamblul Convenției și nu poate fi găsită în nici una din prevederile care reglementează drepturile și libertățile.
31. Acest text nu a fost interpretat ca o clauză distinctă care limitează în mod automat libertatea de exprimare a persoanelor care aparțin **unor categorii profesionale anumite** și impune „îndatoriri și responsabilități”. Hotărârile Curții reflectă diferite opinii cu privire la îndatoririle și responsabilitățile unor **funcționari de stat** în exercitarea dreptului lor la exprimare.

În plus, jurisprudența a evoluat dintr-un mod de abordare mai curând conservativ, conferind Statelor o capacitate mai extinsă de a adopta un mod de abordare mai liberal în cazurile când ele beneficiază de o discreție mai limitată.

32. De exemplu, în speța *Engel și Alții*⁶⁰ **interzicerea publicării și distribuirii de către soldați a unui articol, care critica niște ofițeri superiori**, a fost estimată de Curte ca o ingerință justificată în exercitarea libertății de exprimare. Cu toate acestea, Curtea, de asemenea, a declarat că „nu era necesar privarea lor de libertatea de exprimare, ci numai sancționarea exercitării abuzive a acestei libertăți”. La fel, în speța *Hadjianastassiou*⁶¹, **un ofițer a fost condamnat pentru divulgarea informațiilor secrete**. El a divulgat informații referitor la o armă, precum și informațiile tehnice privind exploatarea acesteia, capabile de a cauza prejudicii considerabile securității naționale. Curtea a hotărât că condamnarea a constituit o ingerință în libertatea de exprimare a ofițerului, care era **justificată** conform prevederilor paragrafului 2: „Este ...necesar să se țină cont de condițiile speciale aferente vieții militare și de „îndatoririle” și “responsabilitățile” speciale obligatorii pentru ofițerii forțelor armate... Petiționarul, în calitate de ofițer la KETA, responsabil pentru un program

60 *Engel și Alții v. Olanda*, 1976

61 *Hadjianastassiou v. Grecia*, 1992

experimental privind rachetele, era obligat printr-o obligație de discreție cu privire la orice viza executarea datoriei lui”.

33. La un interval de aproape 20 de ani de la adoptarea hotărârii în cauza *Engel și Alții*, într-un caz similar, Curtea **și-a schimbat punctul de vedere și a emis o hotărâre contrară**. În speța *Vereinigung Demokratischer Soldaten Osterreichs und Gubi*⁶², **autoritățile au interzis distribuirea unei publicații periodice private soldaților care critica administrația militară**. Guvernul Austriei a afirmat că publicația realizată de către petiționari punea în pericol sistemul de apărare al țării și eficacitatea armatei. Curtea a respins argumentul guvernului și a declarat că majoritatea articolelor incluse în publicație „...conțineau plângeri, înaintau propuneri pentru reforme sau încurajau cititorii să intenteze procese juridice de reclamare sau apel. Oricum, în pofida unui conținut adesea polemic, nu se crează impresia că petiționarii au depășit limitele permisiibile în contextul unei simple discuții a ideilor, care trebuie să fie tolerată de forțele armate ale unui stat democratic, precum și de societatea în serviciul căreia se află această armată.”
34. În cauza *Rommelfanger*⁶³ Comisia a susținut că Statele au o **obligație pozitivă** de a asigura ca exercitarea libertății de

exprimare de către un funcționar de stat să nu fie **supusă restricțiilor, care ar afecta conținutul acestuia drept**. Chiar și în cazul în care se acceptă existența unei categorii de funcționari de stat cu „*indatoriri și responsabilități*” speciale, restricțiile aplicate dreptului lor la libertatea de exprimare trebuie să fie examinate în baza acelorași criterii, care se aplică la determinarea ingerințelor în libertatea de exprimare a altora.

35. În cauza *Vogt*⁶⁴ Curtea a hotărât că **modul în care obligația de fidelitate a fost aplicată unui funcționar de stat a contravenit prevederilor articolului 10**. În 1987, Dna Vogt a fost destituită din funcția de profesoară la școală, unde a profesat timp de doi ani, din cauza activității politice desfășurată de ea în cadrul Partidului Comunist German și a refuzului de a se disocia de acest partid. Obligațiunea de fidelitate a fost introdusă în rezultatul precedentului republicii Weimer și era justificată de necesitatea de a interzice angajaților publici de a participa în activitățile politice care contraveneau prevederilor constituționale. Superiorii Dnei Vogt au decis că ea nu a reușit să respecte datoria impusă fiecărui funcționar de stat de a sprijini sistemul democratic liber în sensul Constituției și au destituit-o din funcție. Curtea a declarat că

62 *Vereinigung Demokratischer Soldaten Osterreichs und Gubi* v. Austria, 1994.

63 *Rommelfanger*, raportul din 1989.

64 *Voght v. Germania*, 1995

„Deși este legitim pentru un stat să impună funcționarilor publici, în funcție de statutul acestora, o obligație de fidelitate, ei sunt indivizi care beneficiază de protecția conferită de articolul 10 din Convenție”.

În continuare, Curtea a declarat că după ce a luat notă de argumentele extrase din istoria Germaniei și ținând cont de natura absolută a obligației de fidelitate, de aplicabilitatea ei generală față de funcționarii publici și de absența unei distincții între domeniile private și profesionale, autoritățile germane au violat atât libertatea de exprimare, cât și libertatea de asociere.

36. **„Îndatoririle și responsabilitățile” judecătorilor** au fost examinate de către Curte în cauza *Wille*⁶⁵, în care petiționarul, **un judecător de rang înalt**, a primit o scrisoare de la Prințul Liechtenstein în care se critica declarația petiționarului făcută în timpul unui curs academic despre o problemă constituțională și se anunța intenția de a refuza numirea petiționarului într-o funcție publică din cauza declarației respective. La începutul examinării cauzei Curtea a declarat că *„trebuie să țină cont de faptul că oricând libertatea de exprimare a unei persoane într-o funcție similară este în discuție, sintagma „îndatoriri și responsabilități” menționată în articolul 10 paragraful 2*

presupune o semnificație specială din timp ce se așteaptă ca funcționarii publici în serviciul justiției să dea dovadă de reticență în exercitarea libertății lor de exprimare în toate cazurile în care autoritatea și imparțialitatea judecătorilor sunt susceptibile de a fi puse în discuție”.

În continuare, Curtea a notat că deși problema constituțională ridicată de către petiționar avea implicații politice, acest element separat nu trebuia să împiedice petiționarul de la dezbaterea acestui subiect. Constatând **încălcarea articolului 10**, Curtea a observat că, în cazul unei alte ocazii precedente, guvernul Liechtenstein a susținut o opinie similară cu cea a petiționarului și că opinia exprimată de către petiționar era împărțită de un număr considerabil de cetățeni și, prin urmare, nu constituia o afirmație nerezonabilă.

37. Prin urmare, **toate legislațiile naționale sau alte regulamente care impun fidelitatea absolută și nelimitată sau restrângeri globale în materie de confidențialitate unor categorii speciale de funcționari de stat**, așa cum sunt angajații serviciilor de securitate, forțelor armate, etc. sau funcționarii sistemului judiciar, **ar încălca** prevederile articolului 10. Astfel de restrângeri pot fi adoptate de către Statele membre numai dacă ele **nu au un caracter general**, dar

65 *Wille v. Liechtenstein*, 1999.

vizează **categoriile speciale de informații**, caracterul secret al cărora trebuie să fie examinat **periodic, categoriile specifice de funcționari de stat** sau numai unii indivizi, care aparțin unor astfel de categorii și sunt **temporare**. În cazurile când argumentul invocat pentru a justifica impunerea datoriei de fidelitatea sau de confidențialitate este apărarea „*securității naționale*”, Statele membre trebuie să furnizeze o **definiție strictă și limitată** a conceptului din urmă, evitând includerea domeniilor, care nu se încadrează în scopul securității naționale. La fel, Statele trebuie să demonstreze existența unui **pericol real împotriva interesului protejat**, așa cum este securitatea națională și trebuie să țină cont de **interesul publicului de a fi informat asupra unor informații**. Ignorarea acestor condiții conferă unor astfel de limitări a libertății de exprimare un caracter absolut incompatibil cu prevederile articolului 10, paragraful 2.

38. Din perspectiva conceptului de „*in-datoriri și responsabilități*”, Curtea a afirmat, de asemenea, că apartenența unei persoane la o categorie specială argumentează mai curând limitarea decât sporirea puterii autorităților publice de a restrânge exercitarea drepturilor acestei persoane. **Redactorii-șefi și ziariștii** aparțin acestei categorii. În

speța *Observer și Guardian*⁶⁶, instanțele judecătorești naționale au emis o hotărâre judecătorească de interdicție privind publicarea unor articole specifice din motiv că ele ar periclita securitatea națională. Curtea a menționat

„*datoria presei de a comunica informații și idei referitoare la chestiuni de interes public*”

și a adăugat că dreptul publicului de a primi astfel de informații corespunde datoriei presei de a le comunica. În consecință, fiind conferit dreptul și datoria de a comunica informații și idei, presa a dobândit o libertate mai mare, reducând posibilitățile Statului de a limita intervențiile sale. Cu toate acestea, Curtea a declarat că din motivul „*îndatoririlor și responsabilităților*”, inerente exercitării libertății de exprimare, protecția ziariștilor în conformitate cu articolul 10 cade sub rezerva prevederii conform căreia ei „*trebuie să acționeze cu bună credință și să furnizeze informații consecvente și precise în conformitate cu etica jurnalistică*”⁶⁷.

Suplimentar, Curtea a subliniat că „*îndatoririle și responsabilitățile*” specialiștilor în domeniul mijloacelor de informare în masă

„*capătă o semnificație specială în situații de conflict și tensiune*”⁶⁸.

În cauza *Sener* Curtea a declarat:

66 *Observer și Guardian v. Regatul Unit*, 1991.

67 *Fressoz și Roire v. Franța*, 1999; *Bergene Tidende și Alții v. Norvegia*, 2000.

68 *Sener v. Turcia*, 2000.

„O precauție specială este cerută când se acordă atenția publicării unor opinii care conțin instigare la violență împotriva Statelor pentru a împiedica presa să devină un vehicul pentru diseminarea discursului odios sau promovarea violenței”.

Cu toate acestea, Curtea, de asemenea, a subliniat că

„În același timp, în cazurile când astfel de opinii nu pot fi catalogate, Părțile Contractante nu pot restrânge dreptul publicului de a fi informat asupra acestor opinii referitor la protecția integrității teritoriale sau a securității naționale, sau prevenirea crimei și dezordinei prin aplicarea preponderenței legislației penale mijloacelor de informare în masă”⁶⁹.

În speța enunțată, Curtea a notat că revista publicată de către petiționar – proprietarul și redactorul-șef al unei reviste săptămânale – conținea critică incisivă adusă politicii guvernului și acțiunilor forțelor de securitate în sud-estul Turciei cu privire la poporul Kurd, precum și anumite afirmații, care păreau a fi exprimate în mod agresiv. Oricum, Curtea a constatat că articolul în cauză nu glorifica violența și nu instiga la răzbunare sau rezistență armată și, prin urmare, sancționarea penală a petiționarului a violat articolul 10. Petiționarul nu a depășit limitele îndatoririlor și responsabilitățile sale, prevăzute în situațiile de conflict și tensiune, ci a oferit publicului

o perspectivă diferită asupra situației din sud-estul Turciei, fără a ține seama de cât de jenantă aceasta ar putea fi pentru public.

„Formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni”

39. Spectrul **ingerințelor posibile (formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni) în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare** este extrem de vast și nu conține nici o limitare stabilită în prealabil. În fiecare caz separat **Curtea examinează și adoptă hotărâri cu privire la existența unei ingerințe, examinând** impactul restrictiv asupra exercitării dreptului la libertatea de exprimare al unei măsuri specifice întreprinse de către autoritățile naționale. Astfel de ingerințe ar putea consta din: **condamnare penală**⁷⁰ (care presupune plata unei amenzi sau privarea de libertate), **obligația de a plăti despăgubiri civile**⁷¹, **înterzicerea publicării**⁷² sau **înterdicția publicării unei imagini în ziar**⁷³, **confiscarea publicațiilor sau a oricărui alt mijloc, prin care este exprimată o opinie sau este transmisă o informație**,⁷⁴ **refuzarea acordării unei autorizații de difuzare**⁷⁵, **înterzicerea exercitării profesiei de ziarist, hotărârile pronunțate de instanțele judecătorești sau de alte autorități**

69 *Idem*.

70 *Badford v. Germania*, 1989; *Lingens v. Austria*, 1986; *Dalban v. România*, 1999.

71 *Muller v. Elveția*, 1988.

72 *Sunday Times (2) v. Regatul Unit*, 1991; *Observer și Guardian v. Regatul Unit*, 1991.

73 *News Verlags GmbH / CoKG v. Austria*, 2000.

74 *Handzside v. Regatul Unit*, 1976; *Muller v. Elveția*, 1988.

75 *Autronic AG v. Elveția*, 1990.

privind divulgarea surselor jurnalistice și/sau sancționarea pentru neexecutarea acestor ordine⁷⁶, anunțarea de către conducătorul Statului că un funcționar de stat nu va fi numit la un post public din cauza declarației făcute de către acesta în public⁷⁷ etc.

40. Printre formele diferite de ingerință, **cenzura prealabilă publicării** este considerată de către Curte de a fi cea mai periculoasă formă, din timp ce aceasta împiedică transmiterea informațiilor și ideilor celor dornici să le primească. Acesta este motivul pentru care măsurile întreprinse în faza prealabilă publicării, așa cum sunt **autorizarea exercitării profesiei de ziarist, examinarea unui articol de către un funcționar înaintea publicării sau interzicerea publicării** sunt supuse de către Curte unui **control extrem de riguros**. Chiar dacă aceste măsuri au un caracter temporar, ele pot reduce consistent valoarea informației. În cauzele care vizează interzicerea publicării în ziare a unor articole, Curtea a declarat că:
- „Articolul 10 nu interzice, prin conținutul lui, orice restricție prealabilă publicării... Însă astfel de restricții sunt atât de periculoase, încât cer un examen extrem de scrupulos din partea Curții. Acesta este cerut îndeosebi în cazul presei: informația este un bun perisabil și întârzierea publicării ei, chiar pentru*

o perioadă scurtă, crează riscul pierderii valorii și al interesului față de acea informație”⁷⁸.

Autorizarea prealabilă a publicării, un procedeu caracteristic regimurilor de dictatură, nu a fost vreodată acceptată în societățile democratice și, în general, este incompatibilă cu prevederile articolului 10.

Refuzul de a înregistra titlul unei publicații periodice este o cenzură distinctă, aplicată prealabil publicării. După cum a declarat Curtea, o astfel de măsură

„este echivalentă cu refuzul de a publica această publicație periodică”.

În cauza *Gaweda*, instanțele judecătorești naționale i-au refuzat petiționarului înregistrarea a două publicații din motiv că titlul publicațiilor în cauză *„ar fi în conflict cu realitatea”.*

Curtea a stabilit încălcarea articolului 10, invocând faptul că legislația care reglementa înregistrarea publicațiilor periodice nu era suficient de clară și previzibilă. În acest context, Curtea a declarat că:

„legislația relevantă trebuie să furnizeze o indicație clară a circumstanțelor în care astfel de restricții sunt admisibile și un fortiori când consecințele restricției, la fel ca și în speța în cauză, constau în blocarea completă a publicării unei publicații periodice. Aceasta se datorează pericolului potențial la care astfel de

76 *Goodwin v. Regatul Unit*, 1996.

77 *Wille v. Lienchtenstein*, 1999.

78 *Sunday Times (2) v. Regatul Unit*, 1991; *Observer și Guardian v. Regatul Unit*, 1991.

restricții prealabile, prin natura lor, expun libertatea de exprimare garantată de articolul 10.⁷⁹

41. Printre ingerințele posteroare exprimării ideilor și opiniilor, **condamnarea și sancționarea penală** ar constitui probabil **cele mai periculoase** ingerințe în exercitarea libertății de exprimare. În speța *Castells*, petiționarul (membru al opoziției parlamentare) a fost condamnat la închisoare pentru o anumită perioadă pentru **insulte aduse la adresa guvernului Spaniei** prin publicarea unui articol, în care acesta acuza guvernul de a fi „criminal” și de a ascunde autorii crimelor comise în Țara Bascilor împotriva populației basce.

În baza acestui context factic, Curtea a afirmat că:
”poziția dominantă, pe care o ocupă în stat, cere guvernului să dea dovă de reținere în a apela la soluții penale, mai ales atunci când există și alte mijloace de a replica unor atacuri și critici nejustificate venind de la adversarii politici sau mediile de informare”⁸⁰.

În cazul *Okcuoglu*, în care petiționarul a fost condamnat la un an și opt luni de închisoare, precum și la plata unei amenzi pentru „propaganda separatistă”, Curtea a afirmat că
„este copleșită de gravitatea sentinței impuse petiționarului ... și de persistența

eforturilor acuzării de a executa sentința.” În continuare, Curtea a declarat că:
„natura și gravitatea sancțiunii impuse constituie, de asemenea, factori de care trebuie să se țină cont la examinarea proporționalității ingerinței” și a constatat că condamnarea și sancționarea petiționarului contravineau articolului 10 din Convenție⁸¹.

Chiar și în cazurile în care sancțiunile penale implicau plata unor **amenzi relativ mici**, Curtea dezaproba aplicarea unor astfel de măsuri din motiv că ele puteau juca rolul unei **cenzuri implicite**. În mai multe cauze, în care ziaristii erau condamnați la plata unei amenzi, Curtea a declarat că:

„...deși pedeapsa aplicată autorului nu a fost de natura să-l oprească de la exprimarea opiniilor, a generat totuși un tip de cenzură aptă să-l descurajeze de a mai emite critici similare în viitor (...) Existența, în contextul dezbaterii politice, a unei astfel de condamnări, este de natură să descurajeze jurnaliștii de a mai discuta public chestiunile care afectează viața comunității. Mai mult, o sancțiune de acest tip poartă răspundere pentru împiedicarea presei în exercitarea rolului său de furnizor de informații și de căine de pază public.”⁸²

În plus, **amenziile și costurile de judecată** pot constitui o ingerință în exercita-

79 *Gaweda v. Polonia*, 2002.

80 *Castells v. Spania*, 1992.

81 *Okcuoglu v. Turcia*, 1999.

82 *Lingens v. Austria*, 1986; *Barthold v. Germania*, 1995.

rea dreptului la libertatea de exprimare în cazul în care cuantumul acestora ridică problema supraviețuirii financiare a persoanei căreia i se impune achitarea sumei⁸³.

42. **Despăgubirile civile** acordate pentru prejudiciile aduse demnității sau onoarei altora pot constitui o ingerință în exercitarea libertății de exprimare distinctă de condamnarea penală. În cauza *Tolstoy Miloslavsky*, petiționarul a fost găsit vinovat de către tribunalele naționale (în baza sistemului de jurați) de a fi scris un articol defăimător și a fost obligat (împreună cu distribuitorul articolului) să plătească victimei despăgubiri civile în cuantum de **1.500.000 lire sterline**.⁸⁴ Stabilind faptul că **cuantumul despăgubirilor civile însăși constituia o încălcarea a articolului 10**, Curtea europeană a declarat:
- „...aceasta nu înseamnă că juriul este liber să stabilească orice sumă pe care o crede potrivită, întrucât, din perspectiva Convenției, trebuie să existe o relație de proporționalitate între acordarea despăgubirilor pentru calomnie și gradul în care reputația a fost lezată. Juriul nu a fost instruit să-l pedepsească pe petiționar, ci numai să acorde despăgubiri care să compenseze prejudiciul moral suferit de Lordul Aldington (victima).”*
- Suplimentar, Curtea a constatat că „controlul judiciar.... exercitat în timpul

judecării cauzei petiționarului nu a oferit garanții adecvate și efective împotriva acordării unor despăgubiri disproporționate de mari”.

În consecință,

„examinând mărimea despăgubirilor acordate în acest caz și lipsa garanțiilor adecvate și efective împotriva unor despăgubiri disproporționate de mari, Curtea stabilește încălcarea dreptului petiționarului, garantat de articolul 10 din Convenție”.

43. **Confiscarea sau sechestrarea** mijloacelor, prin care sunt diseminate informațiile și ideile, reprezintă o altă ingerință posibilă. Intervalul de timp când astfel de măsuri sunt ordonate sau aplicate, respectiv anterior sau posterior momentului diseminării, nu prezintă nici o importanță. Astfel, Curtea a decis că confiscarea temporară a tablourilor considerate a fi obscene de tribunalele naționale, a constituit o ingerință în libertatea de exprimare a pictorului.⁸⁵ De asemenea, sechestrarea unui film, considerat de autoritățile naționale de a conține unele scene obscene, a fost estimată de către Curte ca fiind o ingerință în exercitarea libertății de exprimare.⁸⁶ Confiscarea cărților, considerate de a conține unele fragmente cu conținut obscen, a fost tratată de către Curte în mod similar.⁸⁷
44. **Înterdicția publicității** este considerată

83 *Open Door și Dublin Well Women Center v. Irlanda*, 1992.

84 *Tolstoy Miloslavsky v. Regatul Unit*, 1995.

85 *Muller v. Elveția*, 1988.

86 *Otto-Preminger Institute v. Austria*, 1994.

87 *Handyside v. Regatul Unit*, 1976.

de Curte, în anumite circumstanțe, de a fi o ingerință în libertatea de exprimare. În speța *Barthold* petiționarul era chirurg veterinar, la care proprietarii pisicilor bolnave apelau în ultimă instanță, deoarece el unicul presta servicii veterinare de urgență în Hamburg. El a fost interviewat de către un ziarist care, ulterior, a scris un articol despre lipsa unor astfel de servicii, care afectează bunăstarea animalelor din regiune. Colegii de breaslă ai Dlui Barthold au intentat o acțiune în justiție împotriva petiționarului, invocând legea privind concurența neloială și afirmând că el a instigat sau tolerat publicitatea propriilor servicii. Curtea a declarat că acest caz viza mai curând **discuția publică a unei chestiuni de preocupare decât o publicitate comercială și a constatat că condamnarea petiționarului a fost nejustificată:**

„(Condamnarea Dlui Barthold) riscă să descurajeze membrii anumitor profesii de a contribui la discuții publice asupra chestiunilor care afectează viața comunității, chiar dacă există cea mai mică probabilitate ca declarațiile lor să fie tratate ca cauzând într-o anumită măsură efectul publicitar. Mai mult, aplicarea unei măsuri similare este de natură să îngreuească presa de la îndeplinirea sarcinii sale de furnizor de informații și de câine de pază public.”⁸⁸

În mod sigur, **o informație publicată**

într-un ziar poate fi echivalată cu publicitatea. Informațiile care sunt bazate pe profilurile relațiilor publice ar putea fi mai curând considerate discurs comercial. De exemplu, în speța *Casado Coca* distribuirea materialelor publicitare de către un avocat care a rezultat în declanșarea procedurii disciplinare împotriva acestuia a fost considerată de către Curte ca fiind discurs comercial.⁸⁹ Deși sunt protejate de articolul 10, în comparație cu alte forme de exprimare, informațiile cu caracter comercial sunt supuse diferitor norme de monitorizare. De exemplu, în cauza *Markt intern*⁹⁰ Curtea a confirmat hotărârea judecătorească de interdicție emisă împotriva unei reviste comerciale privind publicarea informației referitor la o întreprindere care activa în sectorul comercial. Declarând că această măsură a constituit o ingerință în exercitarea libertății de exprimare în domeniul comercial, Curtea a conferit autorităților naționale o libertate mai largă de apreciere și a constatat compatibilitatea hotărârii cu exigențele impuse de paragraful 2 din articolul 10:

„... chiar și publicarea informațiilor care sunt adevărate și prezintă evenimente reale poate fi, în anumite circumstanțe, interzisă; obligația de a respecta viața privată a altora sau îndatorirea de a respecta confidențialitatea anumitor in-

88 *Barthold v. Germania*, 1995.

89 *Casado Coca v. Spania*, 1994.

90 *Markt intern v. Germania*, 1989.

formații cu caracter comercial, constituie exemple în acest context”.

Cu toate acestea, unele opinii concurente au afirmat lipsa motivului pentru extinderea marjei de apreciere a Statului: „Numai în cazuri extrem de rare cenzura sau interdicția publicării poate fi acceptată (...). Aceasta este în special adevărat cu privire la publicitatea comercială sau chestiuni ce țin de politica economică sau comercială (...). Protecția intereselor utilizatorilor și ale consumatorilor în fața pozițiilor dominante depinde de libertatea de a publica chiar și cea mai aspră critică a produselor (...)”⁹¹.

Separat de hotărârile adoptate în baza paragrafului 2, discursul comercial poate fi protejat din perspectiva articolului 10 și, prin urmare, interzicerea sau sancționarea publicării unor astfel de informații constituie o ingerință în exercitarea libertății de exprimare.

45. O ordonanță, prin care se impune **divulgarea surselor jurnalistice sau a documentelor, precum și sancționarea pentru refuzul de a executa această ordonanță**, sunt considerate de către Curte o ingerință în exercitarea libertății de exprimare. În cauza *Goodwin*, Curtea a hotărât că astfel de măsuri constituiau indiscutabil un amestec în libertatea presei și s-a pronunțat în favoarea ziaristului.⁹²

46. **Percheziționarea localurilor unui**

ziar sau a unei companii de difuzare reprezintă o altă formă de ingerință în libertatea presei. Motivată sau nu de un mandat juridic, o astfel de percheziție nu numai că ar periclita confidențialitatea surselor jurnalistice, dar ar expune riscului întreaga mass-media și ar funcționa ca o cenzură impusă tuturor jurnaliștilor din țară.

Pentru a fi legitimă, orice ingerință în exercitarea libertății de exprimare trebuie să satisfacă trei exigențe prevăzute în paragraful 2.

47. În conformitate cu prevederile paragrafului 2 amestecul autoritățile naționale din Statele Contractante în exercitarea libertății de exprimare este acceptabil în cazul în care satisface **trei condiții cumulative**:
- ingerința (cu alte cuvinte „formalitatea”, „condiția”, „restricția” sau „sancționarea”) este prevăzută de lege;
 - ingerința urmărește scopul de a proteja una sau mai multe din următoarele interese sau valori: securitatea națională, integritatea teritorială, siguranța publică; menținerea ordinii publice; prevenirea criminalității; protecția sănătății și a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora; împiedicarea divulgării de informații primite în regim de confidențialitate și garantarea autorității și

91 Opinina concurentă a judecătorului Pettiti, 1989.

92 *Goodwin v. Regatul Unit*, 1996.

► imparțialității puterii judecătorești; ingerința este necesară într-o societate democratică.

48. Rolul primar al articolului 10 este de a proteja libertatea de exprimare a fiecărei persoane. De aceea, Curtea a stabilit **norme de interpretare strictă a restricțiilor posibile** prevăzute în paragraful 2. În speța *Sunday Times*⁹³, Curtea a afirmat că:

„O interpretare strictă înseamnă că nici un alt criteriu, decât cele menționate în clauza de excepție, nu poate justifica o restricție și prevede că aceste criterii, la rândul lor, trebuie să fie interpretate în așa fel, încât utilizarea cuvintelor să nu se extindă peste semnificația lor originală. În cazul clauzelor de excepție ... principiul interpretării stricte se confruntă cu anumite dificultăți datorate semnificației vaste a însăși clauzei. Cu toate acestea principiul în cauză impune autorităților un număr de obligații clar definite...”.

În mod fundamental, Curtea a stabilit un standard legal conform căruia libertatea individuală trebuie să fie balansată în mod favorabil împotriva invocării de către Stat a unui interes major într-un caz limitat.⁹⁴

49. În cazul în care Curtea stabilește că toate **trei exigențe sunt satisfăcute**, amestecul Statului va fi considerat **legitim**. **Sarcina de a aduce dovezi** că toa-

te trei condiții sunt îndeplinite îi revine **Statului**. Curtea examinează îndeplinirea celor trei condiții în conformitate cu ordinea sus-menționată. În cazul în care Curtea stabilește că Statul nu reușește să prezinte dovezi cu privire la respectarea uneia din cele trei condiții, Curtea va sista examinarea cauzei și va decide că ingerința respectivă era nejustificată și, prin urmare, că libertatea de exprimare a fost violată.

50. **„Ingerința Statului”** trebuie să fie interpretată ca **orice altă formă de ingerință** din partea oricărei **autorități care exercită puterea și obligațiile publice sau care se află în serviciul public**, precum ar fi instanțele judecătorești, procuratura, poliția, forțele de menținere a ordinii publice, serviciile de securitate, administrațiile centrale și locale, departamentele guvernamentale, comandamentele militare, structurile publice profesionale. Departe de a fi exhaustivă, enumerarea de mai sus încearcă doar să contureze lista autorităților naționale acțiunile posibile ale căroră ar putea limita exercitarea libertății de exprimare. Pentru Curte nu contează care autoritate anume impune restricții asupra exercitării acestui drept; guvernul federal trebuie să fie considerat parte respondentă în toate litigiile aduse în fața Curții de la Strasbourg.

93 *Sunday Times v. Regatul Unit*, 1979.

94 A. Rzepinski, „Restricții la exprimarea opiniilor sau divulgarea informațiilor cu privire la politica statului, condusă la nivel național sau internațional”, Budapesta 1997, Monitorul CE (97)3.

51. **Autoritățile naționale trebuie să respecte aceste trei condiții** la examinarea și adoptarea deciziilor în cauzele care vizează libertatea de exprimare. Scopul primar al sistemului Convenției este să asigure **punerea în aplicarea de către instanțele judecătorești naționale a textului Convenției** așa cum acesta a fost interpretat de jurisprudența Curții. Curtea europeană trebuie să fie doar ultima instanță. Acesta este motivul de ce tribunalele naționale reprezintă prima și cea mai importantă instanță, misiunea căreia este de a asigura exercitarea liberă a dreptului la exprimare și de a garanta ca eventualele restricții să fie conforme condițiilor stipulate în paragraful 2, așa cum acestea au fost explicate și interpretate de către Curte.

„Exercitarea acestor libertăți poate fi supusă ... restricțiilor sau sancțiunilor prevăzute de lege”.

52. În conformitate cu această exigență, orice ingerință în exercitarea libertății de exprimare trebuie să aibă **o bază legală în legislația națională**. De regulă, aceasta presupune o lege scrisă și publică, adoptată de parlament. Un parlament național trebuie să decidă asupra admisibilității aplicării unei restricții. De exemplu, într-o cauză care vizează un ziarist condamnat pentru defăimare,

infracțiunea de defăimare trebuie să fie prevăzută în legislația națională. Sau, în cazul în care interdicția publicării sau sechestrarea mijloacelor de diseminare a unei informații sau idei - așa cum sunt cărțile, ziarele sau camerele de filmat - sunt ordonate sau executate, adoptarea unor astfel de măsuri trebuie să se bazeze pe o prevedere a legislației naționale. La fel, atunci când localurile unui ziar sunt percheziționate sau o stație de difuzare este lichidată, prevederile legale ale legislației naționale trebuie să constituie temeiul pentru astfel de măsuri.

53. În cazul unui număr mic de spețe, Curtea a acceptat că **normele de drept comun sau principiile dreptului internațional** constituie un temei legal pentru ingerințele în libertatea de exprimare. De exemplu, în speța *Sunday Times* Curtea a constatat că normele comune ale dreptului englez privind „contempt of court” (insultă adusă instanței) erau formulate cu suficientă precizie pentru a răspunde cerinței „prevăzut de lege”⁹⁵. De asemenea, în cauza *Groppera Radio AG*⁹⁶ și *Autronic*⁹⁷ Curtea a permis statului să se bazeze pe normele dreptului public internațional, aplicabile în cadrul intern, în scopul satisfacerii acestei exigențe. Deși nu trebuie exclus faptul că normele dreptului comun sau ale dreptului obișnuit pot limita libertatea

95 Oricum, în rezultatul hotărârii Curții, în acest domeniu a fost adoptată o legislație formală.

96 *Groppera Radio AG v. Elveția*, 1990.

97 *Autronic v. Elveția*, 1990.

de exprimare, aceasta trebuie să fie mai curând o excepție rară. Libertatea de exprimare este o valoare atât de importantă, încât limitarea ei trebuie de fiecare dată să primească un caracter legitim democratic, care este conferit numai de dezbaterile parlamentare sau prin vot.

54. Această exigență de asemenea se referă la **calitatea legii**, chiar și în cazul în care aceasta este adoptată de către parlament. În mod constant, Curtea a declarat că orice lege trebuie să fie **publică, accesibilă și previzibilă**. Potrivit declarației Curții în speța *Sunday Times*⁹⁸, „În primul rând, legea trebuie să fie accesibilă într-un mod adecvat: cetățeanul trebuie să fie capabil să înțeleagă că este adecvată în circumstanțele reglementărilor legale aplicabile unui caz dat. În al doilea rând, o normă nu poate fi privită ca „lege” decât dacă este formulată cu suficientă precizie pentru a permite persoanei să-și reglementeze conduita; ea trebuie să fie capabilă - cu sfatul adecvat, dacă este necesar - să prevadă, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele date, consecințele unei anumite acțiuni. Aceste consecințe nu trebuie să fie previzibile cu absolută certitudine: experiența arată că această cerință este imposibilă. De asemenea, deși certitudinea este dezirabilă, aceasta poate atrage după sine o rigiditate excesivă, iar legea trebuie să fie

capabilă să țină pasul circumstanțelor în schimbare. Prin urmare, multe legi sunt în mod inevitabil redactate în termeni vagi într-o măsură mai mare sau mai mică, iar interpretarea și aplicarea lor este chestiune de practică”.

55. În timp ce în speța *Sunday Times* Curtea a constatat că **normele dreptului comun** satisfac exigențele „legii”, tinând seama, de asemenea, de consultația juridică pe care a primit-o ziarul petiționar, în speța *Rotaru*⁹⁹, Curtea a stabilit că legislația națională nu era „lege”, deoarece **nu era „formulată cu suficientă precizie pentru a permite fiecărei persoane - cu sfatul adecvat, dacă este necesar - să-și reglementeze conduita”**. În speța *Petra*¹⁰⁰, Curtea a hotărât că „prevederile naționale aplicabile în materie de control al corespondenței deținuților... lasă autorităților naționale **prea multă libertate de acțiune**” și reglementările de implementare confidențială nu „satisfăceau exigența accesibilității... și că dreptul românesc nu indică cu **claritate rezonabilă întinderea și maniera exercitării puterii discreționare conferite autorităților naționale**”. Deși în cauzele *Rotaru* și *Petra* a fost examinat și a fost constatată violarea articolului 8 (dreptul la viața privată), Curtea adoptă aceeași poziție în eva-

98 *Sunday Times v. Regatul Unit*, 1979.

99 *Rotaru v. România*, 2000.

100 *Petra v. România*, 1998.

luarea legislațiilor naționale cu privire la libertatea de exprimare.

56. Cea mai recentă și importantă speță din perspectiva articolului 10, care vizează calitatea legii, este probabil speța *Gaweda v. Polonia*, în care **instanțele judecătorești au refuzat să înregistreze două publicații periodice, invocând că titlurile acestor publicații erau „în conflict cu realitatea”**. Titlurile în cauză erau „Publicație lunară socială și politică – O tribună a moralei europene” și respectiv „Germania un inamic al Poloniei timp de o mie de ani”. Cu privire la prima publicație, tribunalele naționale au refuzat înregistrarea, considerând că titlul propus „ar sugera instituirea unei instituții europene în Kety, ceea ce, în mod clar, nu corespundea adevărului”. Înregistrarea celei de a doua publicații a fost refuzată în baza argumentului că titlul acesteia „ar contraveni realității în aceea că pune un accent prea mare asupra aspectelor negative ale relațiilor germano-polonze și, astfel, a furnizat o imagine disproporțională a faptelor.” Curtea a notat că instanțele judecătorești naționale „au dedus din noțiunea „în conflict cu realitatea”... abilitatea de a refuza înregistrarea în cazurile în care ei consideră că un titlu nu satisface proba veridicită-

ții, cu alte cuvinte că titlurile propuse ale publicațiilor periodice crează un tablou în esență fals”.

Condiția ca titlul unei reviste să prezinte o informație adevărată

„este, în primul rând, inoportună din punctul de vedere al libertății de exprimare a presei. Titlul unei publicații periodice nu constituie o declarație ca atare, din timp ce funcția acestui titlu este, în fond, de a identifica publicația în cauză pe piața informațională și de a anunța cititorii reali și potențiali. În al doilea rând, o astfel de interpretare ar implica o prevedere legislativă, care autorizează în mod vădit autoritățile de a acționa astfel. Pe scurt, interpretarea dată de către **tribunale a produs criterii noi, care nu pot fi prevăzute pe baza textului care specifică situațiile în care înregistrarea unui titlu poate fi refuzată”**.

În continuare, Curtea a recunoscut faptul că caracterul judiciar al înregistrării este o garanție valoroasă a libertății presei, dar a declarat că deciziile adoptate de către tribunale trebuie de asemenea să corespundă principiilor prevăzute de articolul 10. Curtea a constatat că legea, care conferă tribunalelor puterea de a refuza înregistrarea dacă, printre altele, înregistrarea ar fi ”în conflict cu realitatea”, nu erau

„formulate cu suficientă precizie pentru a permite petiționarului să-și reglementeze conduita”.¹⁰¹

101 *Gaweda v. Polonia*, 2002.

57. Curtea a interpretat caracteristicile te-meului legal al unei restricții în cazurile când sunt aplicate **măsuri de suprave-ghere secretă** împotriva indivizilor. Ast-fel, în speța *Malone*¹⁰² Curtea a declarat că expresia „prevăzută de lege” nu se referă doar la legislația națională, care este în mod ex-pres menționată în preambulul Conven-ției... Prin urmare, expresia presupune ... că în dreptul intern trebuie să existe o măsură de protecție juridică împotriva in-gerințelor arbitrare ale autorităților publi-ce în exercitarea drepturilor garantate... **În special în cazurile în care puterea executivului este exercitată în secret, riscurile arbitrarului sunt evidente.**”
- În aceeași hotărâre, la fel ca și în speța *Leander*¹⁰³, Curtea și-a exprimat opinia că chiar și în domeniile care afectează securitatea națională sau lupta împo-triva crimei organizate, unde caracterul previzibil al legii poate fi mai redus (de exemplu, pentru sporirea eficacității in-vestigatiilor), formularea legii trebuie să fie **suficient de clară** pentru a acorda indivizilor o indicație adecvată cu privire la conduita legală și consecințele unor acțiuni ilicite. Suplimentar, în cea din urmă hotărâre, Curtea a afirmat că „în evaluarea dacă criteriul previzibilită-ții este satisfăcut, trebuie, de asemenea, să se țină cont de **instrucțiunile sau practicile administrative**, care nu au

statutul de lege de fond, în așa măsură, încât persoanele vizate să cunoască sufi-cient conținutul acestora.”

În continuare Curtea a declarat că „în cazurile în care punerea în aplicare a legii invocă măsuri secrete, inaccesibile examinării de către indivizi vizați sau public în majoritatea sa, însăși legea, în contrast cu practica administrativă care o însoțește, trebuie să indice întinderea scopului legitim al măsurii în cauză, să confere protecție individuală adecvată împotriva ingerinței arbitrare”.

58. Prin urmare, **instanțele judecătorești naționale trebuie să examineze cali-tatea legilor, a altor norme, practici sau a jurisprudenței, care justifică re-strictiile** aduse exercitării libertății de exprimare. Ele trebuie în primul rând să examineze exigențele **publicității și accesibilității**, care de regulă sunt satisfăcute, dacă legea respectivă este publicată. Regulamente nescrise de cir-culație internă sau alte norme, în mod sigur nu vor satisface aceste exigențe, dacă persoana vizată nu era conștientă de existența și/sau conținutul acestora. Evaluarea **caracterului de previzibili-tate** al prevederilor legale sau jurispru-denței pare a fi un proces mai sofisticat. Tribunalele trebuie să examineze dacă prevederea respectivă este redactată în termeni suficient de clari și preciși, cu toate noțiunile bine definite, care permit

102 *Malone v. Regatul Unit*, 1984.

103 *Leander v. Suedia*, 1987.

corelarea acțiunilor cu exigențele legii și definesc în mod clar domeniul conduitei interzise și consecințele nerespectării prevederii respective. Normele legale care abilitază autoritățile publice de a ordona și de a adopta măsuri secrete împotriva indivizilor, așa cum este su-pravegherea secretă, trebuie să fie examinate rigid de către instanțele judecătorești ca cele mai periculoase ingerințe în exercitarea drepturilor individuale.

59. În cazul în care tribunalele naționale se confruntă cu legislația **contradictorie**, așa cum este cazul legilor sau regulamentelor adoptate de către autoritățile locale și a legilor federale și/sau Constituția, **judecătorii pot aplica prevederile legale care garantează cel mai bine respectarea libertății de exprimare**. Mai mult, toate elementele dreptului național trebuie să fie interpretate și aplicate în conformitate cu precedentele jurisprudenței și principiile Curții iar, în condițiile existenței unei contradicții vădite, **prioritate trebuie să i se dea dreptului european**.

„Exercitarea acestor libertăți ... poate fi su-pusă unor... restrângeri... (care)... sunt necesare... **pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apă-rarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția**

reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.”

60. Lista motivelor posibile de restrângere a libertății de exprimare este **exhaustivă**. Autoritățile naționale **nu pot în mod legitim să se bazeze pe oricare alte motive, care nu sunt incluse în lista prevăzută de paragraful 2**. Prin urmare, în cazul când sunt chemate să pună în aplicare o prevedere legislativă în orice caz de limitare a libertății de exprimare, instanțele judecătorești naționale trebuie să identifice valoarea sau interesul prote-jat de prevederea respectivă și să verifice dacă interesul sau valoarea în cauză este prezentă în lista prevăzută de paragraful 2. Numai în eventualitatea unui răspuns pozitiv tribunalele pot aplica această pre-vedere persoanelor vizate.
61. De exemplu, o acțiune penală sau o procedură civilă intentată împotriva unui jurnalist acuzat de prejudicierea reputației sau onoarei unei persoane, va urmări scopul legitim de protejare a „reputației sau a drepturilor celorlalți”. Sau, confiscarea unei cărți cu conținut obscen ar putea urmări un scop legitim de protecție a „moralei”. Sau, o hotărâ-re judecătorească de interdicție privind publicarea de către un ziar a informații-

lor cu caracter secret poate fi justificată de interesul „*securității naționale*”. Oricum, tribunalele trebuie să garanteze protecția reală a interesului și nu doar o simplă și nesigură posibilitate de îndeplinire a acestei sarcini.

62. Probleme pot apărea în cazurile care vizează defăimarea sau insulta adusă **înalților funcționari de stat** (inclusiv președintele țării, ministrii, deputații în parlament) sau **funcționarilor publici** (printre care se numără ofițerii de poliție, procurorii și ofițerii de protecție a ordinii publice și toți angajații publici).

Deși scopul condamnării unei persoane care a insultat sau a defaimat o persoană care aparține uneia din cele două categorii trebuie să fie justificată de necesitatea protecției „*reputației sau drepturilor celorlalți*”, o **penalizare mai gravă** - prevăzută de lege - diferită de una prevăzută pentru insultarea sau defaimarea unei persoane obișnuite, **nu va fi justificată**. Penalizările mai grave pentru defaimarea înalților funcționari de stat sau funcționari civili contravine principiului egalității în fața legii. De altfel, astfel de sancțiuni ar proteja **noțiuni abstracte**, așa cum sunt „*autoritatea statului*” sau „*prestigiul statului*”, care **nu** sunt incluse în lista enunțată în paragraful 2.

63. Mai mult decât atât, valori precum „**imaginea/onoarea țării sau a guvernului**”, „**imaginea sau onoarea națiunii**”, „**simbolul statului sau alte simboluri oficiale**”, „**imaginea/autoritatea autorităților publice**” (diferite de instanțele judecătorești) **nu sunt prevăzute în lista enunțată în paragraful 2** și, prin urmare, nu constituie scopuri legitime pentru restrângerea libertății de exprimare. Acesta este motivul pentru care tribunalele naționale nu trebuie să sancționeze orice fel de critică - exprimată prin cuvinte, gesturi, imagini sau în orice alt fel - împotriva unor astfel de noțiuni abstracte care nu se încadrează în câmpul de aplicare a protecției conferite de paragraful 2. Explicația acestei poziții poate fi furnizată de normele funcționale ale unei societăți democratice, în care critica la adresa celorla (indivizi și instituții) care își exercită puterea, constituie un drept fundamental și o îndatorire a mijloacelor de comunicare în masă, a persoanelor obișnuite și în mare măsură a societății. De exemplu, un act de distrugere sau o „insultă” la adresa simbolului unui stat prin care o persoană și-ar exprima dezacordul sau critica față de anumite decizii politice, activitatea autorităților publice în anumite domenii sau orice alt efect al exercitării puterii. Exprimarea unui astfel de **dezacord și critică trebuie să nu fie limitată** din

timp ce constituie singurul mijloc de dezbateră în public a deficiențelor și de stabilire a remediilor posibile. În plus, astfel de noțiuni generale și abstracte, precum „autoritatea statului”, de obicei acoperă și ascunde interesele personale mai curând ilicite ale persoanelor care dispun de putere sau cel puțin interesul lor de a deține puterea cu orice preț.

64. În cazul când instanțele judecătorești naționale stabilesc că o ingerință este justificată de un scop legitim, urmând practica și respectând principiile dezvoltate de către Curte, ele trebuie să examineze cea de-a treia exigență stipulată în paragraful 2 și să decidă dacă ingerința în cauză este „*necesară într-o societate democratică*”.

„Exercitarea acestor libertăți ... poate fi supusă ... restricții... (care) ... sunt necesare într-o societate democratică ...”

65. În scopul adoptării unei decizii în conformitate cu cea de-a treia exigență, instanțele judecătorești naționale trebuie să aplice **principiul proporționalității** și să răspundă la următoarea întrebare: „a fost oare scopul proporțional cu mijlocul angajat în realizarea lui?”. În această ecuație, termenul „scop” implică una sau mai multe valori și interese prevăzute de paragraful 2, pentru pro-

tecția cărora statele sunt autorizate de a interveni în exercitarea libertății de exprimare. Termenul „mijloc” implică însăși ingerința. Prin urmare, **„scopul”** reprezintă acel interes specific invocat de către stat, așa cum este „securitatea națională”, „ordinea”, „morală”, „dreptul celorlalți”, etc. **„Mijlocul”** este măsura specială adoptată sau exercitată împotriva unei persoane care își exercită dreptul lui/ei la exprimare. De exemplu, „mijloc” poate fi: o condamnare penală pentru insultă sau defaimare; un ordin de a plăti despăgubiri civile; o hotărâre judecătorească de interzicere a publicării; interdicția de a exercita profesia de jurnalist; percheziționarea localurilor unui ziar; confiscarea mijloacelor prin care a fost exprimată o opinie; etc.

66. Hotărârea cu privire la proporționalitate se bazează pe principiile care guvernează o societate democratică. Pentru a demonstra că ingerința a fost „*necesară într-o societate democratică*” instanțele judecătorești naționale, precum și Curtea europeană, trebuie să stabilească existența unei **„necesități sociale imperioase”**, care a cerut aplicarea acestei limitări speciale asupra exercitării libertății de exprimare. În speța *Observer și Guardian v. Regatul Unit*¹⁰⁴, Curtea a declarat că

104 *Observer și Guardian v. Regatul Unit*, 1995.

„adjectivul „necesar” în sensul articolului 10, paragraful 2, presupune existența unei „necesități sociale imperioase”.

67. **Autorităților naționale** le revine sarcina inițială de a examina existența unei necesități sociale imperioase în conformitate cu precedentele jurisprudenței Curții. Oricum, **marja națională de apreciere este completată de un control european**, cuprinzând atât legea cât și deciziile care pun în aplicare legea, inclusiv deciziile adoptate de tribunalele independente. În această privință Curtea a afirmat că

„Statele Contractante beneficiază de o anumită marjă de apreciere în evaluarea existenței unei astfel de necesități, dar aceasta trebuie să fie coordonată cu controlul european, exercitat atât asupra legislației, cât și asupra deciziilor, prin care legile sunt aplicate, inclusiv asupra hotărârilor unor tribunale independente”¹⁰⁵.

De aceea Curtea dispune de competența de a adopta hotărârea definitivă în problema concilierii „restricției” cu libertatea de exprimare, așa cum aceasta este protejată de articolul 10. **Mesajul adresat instanțelor judecătorești naționale este următorul: ele trebuie să respecte jurisprudența Curții, începând cu prima audiere, într-un caz care vizează libertatea de exprimare.**

Deoarece standardele europene, așa cum este jurisprudența Curții, conferă libertății de exprimare o protecție mai mare decât legislația și jurisprudența națională, toți judecătorii de bună credință trebuie în mod obligatoriu să aplice standardele elevate europene.

68. Raționamentul Curții în stabilirea răspunsului la întrebarea
„a fost oare restricția necesară într-o societate democratică?”
sau

„a fost oare scopul proporțional mijloacelor antrenate?”

va fi **examinat în continuare, ținându-se cont de fiecare din „scopurile” legitime** enumerate în paragraful 2. Evident, **„mijloacele” vor fi în toate cazurile aceleași: ingerința în libertatea de exprimare.**

105 *Lingens v. Austria*, 1986; *Janowski v. Polonia*, 1999; *Tammer v. Estonia*, 1999, etc.

Libertatea de exprimare în practică

Libertatea de exprimare și securitatea națională/integritatea teritorială/siguranța publică

69. Un caz în care motivul „securității naționale,” a fost invocat pentru a restrânge libertatea de exprimare este cazul *Observer și Guardian*¹⁰⁶. În 1996, două ziare și-au anunțat intenția de a publica extrase din *Spycatcher*, o carte scrisă de Peter Wright, un agent al serviciilor de securitate la pensie. La momentul anunțării, cartea încă nu fusese publicată. Cartea Dlui Wright conținea o **descriere a unor activități ale serviciului secret britanic și ale personalului operativ al acestuia, apreciate de autor ca nelegale**. Autorul a afirmat că M15 instalase microfoane clandestine cu ocazia tuturor conferințelor diplomatice organizate la Londra în anii 50' și 60' în timpul negocierilor din 1979 privind independența statului Zimbabwe; M15 făcuse același lucru în locuințele unor diplomați francezi, germani, greci și indonezieni, ca

și în apartamentul de la hotel în care a stat Dl Hrusciiov în timpul vizitei sale în Marea Briatnie; M15 a comis spargerii și a instalat microfoane în consulatele sovietice de peste hotare; M15 a conspirat, fără succes, în vederea asasinării președintelui egiptean Nasser în perioada crizei Suez; M15 a complotat împotriva lui Harold Wilson în perioada 1974-1976, când acesta era prim-ministru; M15 a deturnat o parte din fondurile sale pentru anchetarea unor grupuri politice de stânga din Marea Britanie.

Procurorul general britanic a solicitat instanțelor judecătorești pronunțarea unei hotărâri prin care să se interzică, cu titlu permanent, publicarea de către ziare a oricăror extrase din cartea în cauză. În iulie 1986 instanțele au emis o **hotărâre de interdicție provizorie** pentru a împiedica publicarea oricărei informații provenite din carte pe parcursul procedurii judiciare privind dispunerea unei hotărâri cu titlu permanent.

În iulie 1987, cartea a fost **publicată în Statele Unite** și un număr mare de exemplare ale cărții au fost introduse în Marea Britanie. În ciuda acestui fapt, interdicțiile provizorii asupra publicării au fost menținute până în octombrie 1988, când Camera Lorzilor a refuzat să dispună interdicții permanente, cerute de procurorul general.

106 *Idem; Sunday Times* (2) v. *Regatul Unit*, 1991.

Observer și Guardian s-au plâns organelor de la Strasbourg împotriva interdicțiilor provizorii. Guvernul britanic a afirmat că la momentul când interdicțiile provizorii fuseseră dispuse, informația la care a avut acces Peter Wright era **confidențială**. În eventualitatea publicării acestor informații, serviciile secrete britanice, agenții lor și unii terți ar fi suferit pagube incalculabile, ca urmare a identificării agenților, provocând de asemenea și deteriorarea relațiilor cu țările prietene, cu alte organizații și persoane, care și-ar putea pierde încrederea în serviciile secrete britanice. Guvernul a invocat de asemenea și riscul publicării unor astfel de informații și de alți agenți sau foști agenți. Pentru perioada ulterioară publicării guvernul a invocat necesitatea de a asigura statele prietene de protecția eficientă a informațiilor cu caracter confidențial de către serviciile secrete britanice. În opinia guvernului, unica modalitate de a oferi astfel de garanții era precizarea faptului că ofițerii, care amenințau încălcarea obligației de confidențialitate, puteau fi împiedicați prin acțiunea în justiție și că astfel de acțiune va fi admisă.

Cu privire la restricțiile prealabile publicării, Curtea a declarat că:
„...pericolul inerent restricțiilor prealabile este de așa natură, încât cere

un examen extrem de scrupulos din partea Curții. Aceasta este valabil în mod special în cazul presei: **informația este un bun perisabil și interzicerea publicării ei, chiar pentru o scurtă perioadă, creează riscul pierderii valorii și al interesului față de acea informație**”.

În continuare Curtea a stabilit că interdicțiile provizorii erau justificate prealabil publicării cărții, dar **nu și posterior acesteia.** După ce cartea a fost publicată în Statele Unite, **informația și-a pierdut caracterul confidențial și, prin urmare, interesul de a menține caracterul confidențial al informațiilor provenite din Spycatcher și de a le ascunde de ochiul publicului nu mai exista.** În aceste circumstanțe, nu mai exista necesitatea „suficientă” de a menține interdicțiile.

Conform **opinieii parțial divergente** a judecătorului Pettiti, dispunerea interdicțiilor provizorii nu era justificată nici înainte publicării cărții în cauză în afara Regatului Unit
„în materie de presă orice întârziere face să scadă interesul față de articolul ziaristului”.

În continuare, judecătorul a declarat că *„s-ar putea crea impresia că asprimea deosebită...a interdicției și a inițiativei procurorului general viza nu atât problema datoriei de confidențialitate, cât teama că*

vor fi divulgate unele deviații de natură politică ale serviciilor secrete”.

Aceasta, în opinia judecătorului Pettiti, a constituit o atingere adusă dreptului de a primi informații pentru că

„a lipsi publicul de informații asupra funcționării serviciilor publice, înseamnă a ignora un drept fundamental democratic”.

În **opinia concurentă** a judecătorului De Meyer, acesta și-a exprimat acordul cu opinia Dlui Pettiti și a adăugat că *„presa trebuie să fie liberă să publice informații indiferent din ce sursă provin, fără cenzură, interdicții sau restricții prealabile, în special dacă se recurge la ele în scopul **suprimării unor informații sau idei care deranjează guvernul**”.*

70. În speța *Vereniging Weekblad Bluf!*¹⁰⁷, bazându-se pe diferite fapte, Curtea, de asemenea, a examinat **conflictul dintre „securitatea națională” și libertatea de exprimare**. Petiționarul, o societate cu sediul la Amsterdam, publica o revistă săptămânală numită Bluf!, care se adresa în special cititorilor de dreapta. În 1987 Bluf! a obținut **un raport periodic elaborat de serviciile interne secrete daneze**. Raportul, datat 1981, era marcat „confidențial” și conținea informații care prezentau interes pentru serviciile secrete daneze. Raportul conținea informații referitoare la Partidul Comunist Danez și mișcările antinucleare, planul

Ligii Arabe de a institui un oficiu la Haga, activitățile serviciilor secrete poloneze, române, cehoslovace, desfășurate în Olanda.

Redactorul revistei a anunțat publicarea raportului împreună cu un comentariu într-o ediție suplimentară la numărul revistei din 29 aprilie. În aceeași zi, șeful serviciilor secrete interne daneze a trimis o scrisoare procurorului general, afirmând că diseminarea raportului ar contraveni prevederilor dreptului penal. Cât privește caracterul secret al informațiilor incluse în raport, el a remarcat că

„deși... diferite contribuții luate separat nu conțin (sau nu mai conțin deja) vreun secret de stat, ele - luate împreună sau citite în combinație - constituie informații, caracterul confidențial al cărora trebuie menținut în mod necesar în interesul statului sau a statelor prietene. Aceasta se datorează faptului că suprapunerea faptelor prezintă o imagine în diferite domenii de interes asupra informațiilor disponibile serviciilor de securitate și asupra activităților și metodelor de operare a BVD-lui”.

În rezultat, prealabil publicării și distribuirii revistei, localurile publicației Bluf! au fost percheziționate în baza unui ordin emis de judecătorul anchetator. Întregul tiraj al numărului revistei Bluf! din 29 aprilie, inclusiv și suplimentul, au fost confiscate. În cursul nopții, fără

107 *Vereniging weekblad Bluf! v. Olanda*, 1995.

a înștiința autoritățile, angajații revistei Bluff! au retipărit revista și aproximativ 25000 de exemplare au fost distribuite ziua următoare în stradă locuitorilor din Amsterdam. Autoritățile nu au împiedicat distribuirea.

În mai 1987, judecătorul anchetator a clasat ancheta împotriva personalului revistei Bluff! în lipsa înaintării unor acuzații penale. Într-un timp, asociația a solicitat, fără succes, returnarea exemplarelor confiscate. În martie 1988, la solicitarea procurorului general, tribunalele daneze au decis că toate exemplarele numărului în cauză al revistei Bluff! să fie retrase din circulație. Tribunalele au invocat necesitatea protecției securității naționale și au susținut că posesia nesupravegheată a acestor materiale contravine legii și interesului public.

Asociația s-a plâns instituțiilor de la Strasbourg, pretinzând că autoritățile daneze i-au încălcat dreptul prevăzut de articolul 10 din Convenție. Guvernul a declarat că ingerința în libertatea petiționarului de exprimare a fost justificată în mod legitim de necesitatea protecției „securității naționale” și au invocat următoarele argumente: indivizii sau grupurile de indivizi, care expun pericolului securitatea națională, ar fi putut descoperi, consultând raportul în cauză, că serviciile secrete daneze dispuneau, în

mare măsură, de informații referitoare la activitățile lor subversive; modul în care a fost prezentată informația trebuia de asemenea să furnizeze informații generale cu privire la metodele și activitățile serviciilor secrete; acești inamici potențiali ar fi putut utiliza aceste informații în detrimentul securității naționale.

Examinând dacă ingerința – confiscarea și retragerea din circulație – a fost necesară „într-o societate democratică” pentru protecția „securității naționale, Curtea a declarat:

*„Este discutabil faptul, dacă informația inclusă în raport era suficient de sensibilă pentru a justifica împiedicarea distribuirii ei. Documentul în litigiu era elaborat cu **șase ani în urmă...** însăși șeful serviciului de securitate a **admis** că în 1987 **diferite informații, abordate separat, nu mai constituiau secrete de stat.** În cele din urmă, raportul a fost doar marcat „confidențial”, ceea ce reprezintă **cel mai jos grad de confidențialitate...** Retragerea din circulație... trebuie să fie examinată în lumina ansamblului evenimentelor. După confiscarea revistei, editorii au retipărit un număr mare de exemplare, care au fost comercializate pe străzile Amsterdamului, extrem de aglomerate. Respectiv, informația în discuție **deja fusese distribuită pe larg**, când revista a fost retrasă din circulație. ... Cu*

*privire la acest fapt, Curtea subliniază că deja declarase că împiedicarea divulgării anumitor informații nu era necesară din timp ce acestea erau deja făcute publice și nu mai aveau caracter confidențial. informația în cauză a devenit accesibilă unui număr mare de persoane, care, la rândul lor, erau capabili să o comunice altora. În plus, evenimentele erau comentate de mijloacele mass-media. Astfel, **protecția informației cu titlu de secret de stat nu mai era justificată și retragerea numărului...revistei Bluf! nu mai părea a fi necesară pentru a atinge scopul legitim urmărit. ...Cu alte cuvinte, deoarece măsura întreprinsă nu a fost necesară într-o societate democratică, articolul 10 a fost încălcat**".*

71. Hotărârile adoptate în cauzele *Observer și Guardian și Bluf!* furnizează cel puțin **două principii importante**. Primul principiu prevede că **odată dezbătute în arena publică, informațiile cu privire la securitatea națională nu pot fi interzise, retrase, iar autorii diseminării sancționați**.

Cel de-al doilea principiu instituie **o interdicție Statelor de a defini în mod necondiționat ca confidențiale toate informațiile care vizează domeniul securității naționale** și, respectiv, de a stabili **o limitare prealabilă asupra accesului la astfel de informații**. Unele

informații, referitor la securitatea națională, pot fi cu siguranță declarate secrete în cazul când există motive serioase de a considera că publicarea lor va expune pericolului securitatea națională. Mai mult, statutul de informații declarate secrete trebuie să fie **limitat în timp** și necesitatea menținerii acestui statut trebuie să fie **verificată periodic**. **Interesul publicului de a cunoaște anumite informații** trebuie de asemenea luat în considerare în procesul declarării unei informații referitor la securitatea națională de a fi secretă sau publică.

72. Prin urmare, **legislația care interzice în termeni absoluți și necondiționați diseminarea informațiilor referitoare la siguranța națională, eliminând controlul public asupra activităților serviciilor secrete, va constitui încălcarea articolului 10** din motiv că nu era „necesară într-o societate democratică”. În cazul când se confruntă cu legislația care prevede interdicția generală și necondiționată a diseminării informațiilor, care vizează domeniul securității naționale, **instanțele judecătorești** trebuie să respingă astfel de alegații, fie ele penale sau civile. Tribunalele trebuie să permită presei, care acționează în beneficiul publicului, să-și exercite libertatea în vederea identificării deficiențelor, actelor ilicite sau a altor greșeli comise în sis-

temul serviciilor de securitate. Normele adoptate de Curtea europeană în cazurile în care libertatea de exprimare a venit în contradicție cu interesul protecției securității naționale sunt liniile directorii care trebuie să fie respectate la nivel național. Chiar și în cazurile în care sistemul național de drept nu prevede în mod explicit proba „necesității”, principiul proporționalității și argumentul interesului public, instanțele judecătorești naționale trebuie să țină cont de ele și să dezvolte **un test de echilibrare**, care ar soluționa problema „necesității”.

O altă linie directorie poate fi găsită în cel de-al 12-lea principiu din **Principiile de la Johannesburg (1995)**, care prevede că *„un stat nu poate refuza în mod categoric accesul la toate informațiile referitoare la securitatea națională, ci trebuie să prevadă prin lege categoriile de informații, specifice și limitate, care nu trebuie dezvăluite, pentru a apăra un interes legitim privind securitatea națională.”* Suplimentar, Principiul 15 interzice pedepsirea unei persoane pe motiv de *„securitate națională pentru că a făcut publice anumite informații, dacă (1) dezvăluirea informațiilor nu atinge și nu este susceptibilă de a atinge un interes legitim ce ține de securitatea națională sau (2) interesul public de a cunoaște informația depășește prejudiciul cauzat de dezvăluirea informației.”*

108 Surek și Ozdemir
v. Turcia, 1999.

Recomandarea Comitetului Miniștrilor, adoptată în 1981 privind dreptul la acces la informațiile deținute de către autoritățile publice, supune restricțiile la accesul la informații unui test din trei etape: restricțiile trebuie să fie prevăzute de lege sau practică, trebuie să fie necesare într-o societate democratică și să urmărească scopul protecției unui interes public legitim. Orice refuz de a acorda informații trebuie să fie argumentat și supus revizuirii. Informațiile referitoare la domeniul securității naționale nu fac excepție de la prezenta regulă.

73. În speța *Surek și Ozdemir*¹⁰⁸ petiționarii au fost condamnați de către tribunalele naționale la șase luni de închisoare și la plata unei amenzi, sub acuzația **diseminării propagandei separatiste**. În plus, exemplarele tipărite au fost confiscate. Petiționarii au publicat două interviuri realizate cu participarea unui lider al PKK, care condamna politica promovată de autoritățile turce în regiunea de sud-est a Turciei, descrisă ca urmărind scopul eliminării kurzilor de pe teritoriul lor și înfrângerii rezistenței. El, de asemenea, a pretins că **războiul declanșat din partea poporului Kurd va continua „până la ultima persoană care va rămâne în rândurile lor”**. Petiționarii au publicat **o declarație comună** adoptată de patru organizații

care, la fel ca PKK, erau considerați nelegali din perspectiva dreptului turc, care pleda **pentru recunoașterea dreptului poporului kurd la autodeterminare și pentru retragerea armatei turce de pe teritoriul Kurdistanului.**

Curtea în primul rând s-a referit la critica adusă guvernului – în termenii practicați în publicație - și a declarat că **„limitele criticii permise sunt mai mari în ceea ce privește guvernul, decât în legătură cu o persoană privată sau chiar cu un om politic”.**

În continuare, Curtea a subliniat că faptul că interviurile au fost acordate de către un lider al unei organizații ilegale și că ele conțineau critică aspră la adresa politicii oficiale de stat și comunicau un punct de vedere unilateral cu privire la situația și responsabilitatea pentru tulburările ordinii publice din regiunea de sud-est a Turciei, **nu poate justifica ingerința** în libertatea de exprimare a petiționarului. În opinia Curții

„interviurile aveau un conținut care merita să fie publicat și permitea publicului să pătrundă în esența psihologiei celor care constituie forța motrică de rezistență față de politica de stat dusă în sud-estul Turciei și să evalueze interesele implicate în conflict”.

În continuare, Curtea a afirmat că **„autoritățile naționale nu au reușit să dove-**

dească interesul pentru dreptul publicului de a fi informat dintr-o perspectivă diferită asupra situației din sud-estul Turciei, indiferent de cât de jenantă această perspectivă ar putea fi pentru public.”

În concluzie, Curtea a stabilit că motivele invocate de către tribunalele naționale pentru condamnarea petiționarilor **„deși rezonabile, nu pot fi suficiente pentru a justifica ingerințele în dreptul lor la libertatea de exprimare”.**

În egală măsură, în speța *Ozgur Gunden*, Curtea a stabilit că **condamnările pentru propagandă separatistă**, justificate de către guvernul turc pe motiv de protecție a securității naționale și prevenirii criminalității și dezordinii publice, contravineau prevederilor articolului 10 **„utilizarea termenului „Kurdistan” într-un context, care presupune existența acestui teritoriu separat de Turcia și revendicările persoanelor de a exercita autoritatea din numele acestei entități, poate fi extrem de provocatoare în raport cu autoritățile”.**

După ce a invocat **dreptul publicului de a fi informat cu privire la alte puncte de vedere decât cele împărtășite de Stat sau de majoritatea populației**, Curtea a declarat că

„deși unele din articolele în cauză erau redactate în termeni extremi de critici la adresa autorităților și au atribuit o con-

duită ilegală forțelor de securitate, uneori în termeni peiorativi, Curtea totuși a constatat că ele **nu pot** fi considerate în mod rezonabil **apte de a susține și instiga la utilizarea violenței**¹⁰⁹

Din contra, în speța *Surek* (3) Curtea a stabilit că motivul protecției securității naționale și integrității teritoriale era **proporțional** cu restricția libertății de exprimare **datorită capacității articolelor în litigiu de a instiga la violența în sud-estul Turciei:**

„evident, mesajul comunicat cititorului este acela că **recurgerea la violență este o măsură necesară și justificată de autoapărarea în fața agresorului**”¹¹⁰.

Direfența dintre speța enunțată și alte spețe rezidă în **capacitatea articolelor contestate de a provoca violență, precum și în posibilitatea că astfel de violență poate avea loc**, ambele elemente fiind stabilite de către Curte în baza circumstanțelor concrete ale fiecărui caz în parte.

74. „*Securitatea națională*” în combinație cu „*siguranța publică*” și „*drepturile celorlalți*” erau considerate de a **guverna interesul protecției libertății de exprimare** în cauzele în care discursul sancționat de către autoritățile naționale **urmărea scopul de a distruge drepturile garantate de Convenție**. În speța *Kuhnen*¹¹¹, petiționarul era liderul

unei organizații, care urmărea scopul reducerii în arena politică a Partidului Național Socialist (lichidat în Germania). Dl Kuhnen distribuia publicații, care încurajau lupta pentru o Germanie socialistă și independentă. El scria că organizația lui pleda în favoarea „*integrității germane, justiției sociale, mândriei rasiale, comunității de oameni și spiritului de camaraderie*”, precum și împotriva „*capitalismului, comunismului, sionismului, înstrăinării prin intermediul maselor de muncitori străini, distrugerii mediului înconjurător*”.

De asemenea, el scria că:

„*oricine servește acestui scop poate acționa, oricine împiedică realizarea lui va fi atacat și eventual eliminat*”.

Dl Kuhnen a fost condamnat la închisoare de către tribunalele germane.¹¹² Comisia europeană a notat faptul că petiționarul pleda în favoarea socialismului național și urmărea scopul de a diminua ordinea fundamentală a libertății și democrației și că discursul lui contravenea unei valori fundamentale enunțate în Preambulul Convenției: libertățile fundamentale garantate de Convenție

„*se mențin ... datorită unui regim politic cu adevărat democratic*”.

În plus, Comisia a stabilit că discursul petiționarului conținea elemente vădite

109 *Ozgur Gudem v. Turcia*, 2000.

110 *Surek v. Turcia* (3), 1999.

111 *Kunhen v. Germania*, raportul din 1998.

112 Codul penal german interzice diseminarea propagandei de către organizațiile neconstituționale, în cazul în care astfel de propagandă este adresată împotriva ordinii fundamentale de democrație, libertate și înțelegere între toți oamenii.

de discriminare pe motiv de rasă și religie. În consecință, Comisia a decis că petiționarul urmărea utilizarea libertății de informare prevăzută de articolul 10 pentru promovarea unei politici, care contravenea textului și spiritului Convenției, precum și prevederilor articolului 17, care interzic abuzul de drepturi. Curtea a conchis că ingerința în exercitarea libertății de exprimare a petiționarului a fost „necesară într-o societate democratică”.

75. O decizie similară a fost adoptată în cazul *D.I. v. Germania*¹¹³, în care petiționarul (un istoric) a negat existența camerelor de gaz în Auschwitz, declarând că acestea erau falsificări născocite în primele zile de după război și că cetățenii germani, plătitori de impozite, au plătit aproape 16 miliarde de mărci germane pentru înșelăciune. Î instanțele naționale au condamnat petiționarul la plata unei amenzi. În fața Comisiei guvernul a justificat această sancțiune prin interesul protecției „securității naționale și integrității teritoriale”, „reputației și drepturilor celorlalți” și „prevenirea dezordinii publice și a criminalității”. Aplicând principiul proporționalității, Comisia a declarat: „interesele publice de a preveni criminalitatea și dezordinea în rândurile populației germane cauzate de comportamentul

insultător față de evrei, precum și alte infracțiuni similare și cerințele de protecție a drepturilor și reputației lor, depășește, într-o societate democratică, importanța libertății petiționarului de a comunica discursuri, care neagă existența faptului exterminării în camerele de gaz a evreilor de către regimul nazist.”

În speța *Honsik*¹¹⁴ și *Ochensberger*¹¹⁵, în care petiționarii de asemenea negau existența Holocaustului și instigau la ură rasială, Comisia a adoptat concluzii similare.

76. „Securitatea națională” versus libertatea de exprimare a fost examinată de către Curte în raport cu serviciile militare. În cauza *Hadjianastassiou*¹¹⁶ un ofițer a fost condamnat la cinci luni de închisoare cu suspendare pentru divulgarea informațiilor secrete unei companii contra plată. Informația viza o anumită armă și descrierea tehnică corespunzătoare și, în opinia guvernului, divulgarea acestor informații era capabilă să cauzeze daune incalculabile securității naționale. După ce a afirmat că informațiile cu caracter militar cad sub incidența protecției oferite de articolul 10, Curtea a constatat că condamnarea petiționarului era „necesară într-o societate democratică” pentru protecția „securității naționale” și a declarat că „divulgarea intersului statului cu privire

113 *D.I. v. Germania*, raportul din 1996.

114 *Honsik v. Austria*, raportul din 1995.

115 *Ochensberger v. Austria*, raportul din 1994.

116 *Hadjianastassiou v. Grecia*, 1992.

la o anumită armă și a descrierii tehnice corespunzătoare, care poate furniza niște indicii cu privire la progresul obținut în producerea acestei arme, sunt capabile de a cauza daune substanțiale securității naționale. (...) Proba nu indică lipsa unei relații de proporționalitate dintre mijloacele antrenate și scopul urmărit”.

77. Hotărârea în cauza *Hadjianatassiou* furnizează instanțelor naționale **două direcții importante**. În primul rând, **nu toate informațiile cu caracter militar sunt excluse pentru public**. În al doilea rând, Curtea a declarat că în fiecare caz separat instanțele naționale au competența de a stabili dacă informațiile respective prezintă **o amenințare reală și serioasă pentru** securitatea națională. O astfel de evaluare, bazată pe principiul proporționalității, constituie răspunsul la întrebarea dacă un discurs, care face publică informația cu caracter militar, trebuie sau nu să fie interzis sau sancționat.

Libertatea de exprimare și menținerea ordinii publice și prevenirea criminalității

78. Autoritățile naționale au limitat liber-

tatea de exprimare din motivul „menținerii ordinii publice și prevenirii criminalității” în speța *Incal*¹¹⁷. Dl Incal, un cetățean turc, membru al Partidului Popular al Muncii (dizolvat în 1993 de către Curtea Constituțională), a distribuit **pliante, care conțineau critici violente** la adresa politicii conduse de guvernul turc și a îndemnat populația de origine kurdă să formeze o coaliție pentru a avansa anumite cerințe politice. Pliantele îndemneau oamenii la lupta împotriva campaniei „*de excludere a kurzilor*”, lansată de către poliția turcă de securitate și administrațiile locale și a numit această campanie

„*o parte a războiului special, declanșat în prezent în țară împotriva poporului kurd*”.

Informațiile incluse în pliant caracterizau acțiunea statului ca fiind

„*o teroare a statului împotriva proletarilor turci și kurzi*”.

Cu toate acestea, **pliantele în cauză nu instigau la violență sau ură**. Serviciile de securitate turce au considerat că pliantele pot fi catalogate ca **propagandă separatistă**. Dl Incal a fost condamnat de instanțele naționale la șase luni de închisoare sub acuzația de instigare la comiterea unei infrațiuni. De asemenea, petiționarului i s-a interzis prestarea serviciilor civile și participarea la un

număr de activități în cadrul organizațiilor politice, asociațiilor și sindicatelor.

În fața Curții europene guvernul turc a afirmat că condamnarea petiționarului a fost necesară în scopul **menținerii ordinii publice, din timp ce pliantele erau formulate într-un limbaj agresiv, provocator și încitând oamenii de origine curdă să creadă că ei sunt victimele „unui război special”** și, prin urmare, justificați să instituie comitete de autoapărare. Guvernul, de asemenea, a susținut că

„aparent din conținutul pliantelor deriva... că ei intenționau să instige la o rebeliune de către o grupă etnică împotriva autorităților de stat”

și că

„interesul de a combate și de a distruge terorismul creează un precedent într-o societate democratică”.

Curtea nu a împărtășit opiniile guvernului și a menționat necesitatea ca **„acțiunile sau omisiunile guvernului”** să fie **„supuse unui examen minuțios nu numai de către autoritățile legislative și judecătorești, dar și de opinia publică”**. Evaluând, dacă condamnarea și pronunțarea sentinței petiționarului erau **„necesare într-o societate democratică”**, Curtea a subliniat că

*„deși are valoare pentru toți, libertatea de exprimare este **în special importan-***

tă pentru partidele politice și membrii lor politici.”

Curtea a declarat că nu poate identifica *“ceva, care ar justifica concluzia că Dl Incal era în vreun fel responsabil pentru problemele terorismului din Turcia (...)* În concluzie, condamnarea Dlui Incal a fost neproportională cu scopul urmărit și, prin urmare, **nu a fost necesară** într-o societate democratică”. Suplimentar la încălcarea articolului 10 Curtea, de asemenea, a constatat încălcarea dreptului la un proces echitabil (articolul 6), deoarece unul din judecătorii în cauză era și judecător militar.

79. Prevenirea dezordinii publice și a criminalității, precum și interesul protecției securității naționale au fost discutate de guvernul austriac în speța *Sazman*¹¹⁸. Petiționarul a fost condamnat la trei luni de închisoare cu suspendare pentru **instigarea soldaților, prin intermediul presei, la nesupunere și violare a legilor militare**. Comisia a decis că **condamnarea petiționarului a fost justificată** pentru menținerea ordinii în armata federală austriacă și protecția securității naționale:

„instigarea la neglijarea legilor militare a constituit o presiune neconstituțională, care urmărea scopul abolirii legilor adoptate într-o manieră constituțională. Astfel

118 *Sazman v. Austria*, raportul din 1997.

de presiune neconstituțională nu poate fi tolerată într-o societate democratică”.

80. Curtea a formulat o concluzie diferită în cazul *Vereinigung Demokratischer Soldaten Osterreichs și Gubi*¹¹⁹, în care instanțele austriece **au interzis distribuirea unei publicații periodice soldaților în cazarmele militare**, care sugera promovarea reformelor și încuraja soldații să întreprindă acțiuni în justiție împotriva autorităților. Guvernul austriac a afirmat că publicația petiționarilor amenința sistemul de apărare a țării, eficacitatea armatei și putea duce la tulburări publice și sporirea criminalității. Curtea nu a fost de acord cu argumentele guvernului și a declarat că majoritatea articolelor incluse în publicație „...conțineau plângeri, înaintau propuneri pentru reforme sau încurajau cititorii să întreprindă procese judiciare de reclamare sau apel. Oricum, în pofida unui conținut adesea polemic, nu se creează impresia că petiționarii au depășit limitele permisiibile în contextul unei **simple discuții a ideilor, care trebuie să fie tolerată de forțele armate ale unui stat democratic, precum și de societatea în serviciul căreia se află această armată.**” În consecință, Curtea a constatat **încălcare** articolului 10.
81. „Menținerea ordinii publice și prevenirea criminalității” a fost contrabalansa-

tă cu critica politică adusă guvernului de către adversarii săi politici. În speța *Castells*¹²⁰ Curtea a pledat pentru o protecție puternică a libertății de exprimare din partea opoziției politice. Dl Castells era **senator** în Parlamentul Spaniei și reprezenta **o grupare politică favorabilă independenței Țării Bascilor**. În 1979, el a semnat un **articol** denumit „*Impunitate criminală*”, care a fost publicat într-un ziar național periodic. Dl Castells a acuzat guvernul de neinvestigarea nici-uneia din crimele comise în Țara Bascilor, afirmând că „*autorii acestor crime continuau să muncească și să ocupe posturi de răspundere, beneficiind de o totală impunitate. Nu s-a emis nici un mandat în vederea arestării lor...*”

Autorul de asemenea a acuzat guvernul de complicitate față de aceste crime: „*aripa dreaptă, care este acum la putere, deține toate mijloacele (poliție, instanțe și închisori) investigării și pedepsirii autorilor acestor numeroase crime. Să nu credeți însă că dreapta o să se autocerceteze (...)* Cei responsabili pentru menținerea ordinii publice și efectuarea investigațiilor penale sunt aceiași ca și cei din regimul anterior”.

Referindu-se la grupările extremiste, care au comis aceste crime, autorul le-a caracterizat ca

119 *Vereinigung Demokratischer Soldaten Osterreichs și Gubi v. Austria*, 1994.

120 *Castells v. Spania*, 1992.

„deținătoare ale unor dosare complete și actuale, ale unor rezerve considerabile de arme și bani, având materiale și resurse nelimitate și operând cu totală impunitate... se poate chiar spune că impunitatea legală le este garantată prealabil comiterii crimelor.”

În continuare, autorul a declarat:

„**în spatele acestor acțiuni nu este altcineva decât guvernul, partidul guvernului și membrii acestuia.** Știm că vor folosi ca instrument politic vânărea disidenților basci și eliminarea lor fizică... Dar pentru salvarea viitoarelor victime în rândul poporului nostru, responsabilitii trebuie identificați de îndată și cu maximă publicitate”.

Dl Castells a fost **acuzat de infracțiune de ofensă adusă guvernului** și condamnat la un an de închisoare fără să fi fost vreodată încarcerat.

În fața Curții, autoritățile spaniole au invocat argumentul că condamnarea Dlui Castells a servit scopului prevenirii „dezordinii publice și a criminalității”. Examinând dacă ingerința a fost „necesară într-o societate democratică” Curtea a afirmat că:

”Cu toate că libertatea de exprimare este importantă pentru orice individ, ea este cu atât mai importantă pentru un repre-

zentant ales al poporului. El reprezintă electoratul, punctează problemele acestuia și îi apără interesele. În consecință, **ingerința în libertatea de exprimare a unui membru al Parlamentului aparținând opoziției politice, așa cum este cazul petiționarului, cere din partea Curții o examinare aprofundată”.**

În continuare, Curtea a remarcat că „Dl Castells nu și-a exprimat opiniile de la tribuna senatului, fapt care ar fi eliminat teama de sancțiuni, ci a ales presa scrisă. Aceasta nu înseamnă că el și-a pierdut dreptul de a critica guvernul”

În continuare, Curtea s-a referit la critica guvernului:

”limitele criticii permise **sunt mai largi în raport cu guvernul decât atunci când se referă la un individ oarecare sau chiar la un politician.** Într-un sistem democratic, **acțiunile sau omisiunile guvernului trebuie să constituie obiectul unui control riguros, exercitat nu numai de autoritățile legislative sau judiciare, dar și de presă și opinia publică.** Mai mult, tocmai poziția dominantă, pe care o ocupă în stat, cere guvernului **să dea dovadă de reținere în apelarea la soluții penale, în special atunci când există și alte mijloace de a replica unor atacuri și critici nejustificate venind de la**

adversarii politici sau mijloacele de informare.”

Curtea a constatat încălcarea articolului 10. În plus, conform unei opinii concurente, exprimate în cauza în litigiu, judecătorul a afirmat că

„nu există nici un motiv, care să justifice acordarea unei protecții mai mari instituțiilor decât indivizilor, Guvernului, decât opoziției”.

82. În raport cu lecțiile derivate din hotărârile precedente, instanțele naționale trebuie să înțeleagă faptul că și în circumstanțele în care, în principiu, instigarea la nesupunerea legală este supusă sancționării, judecătorii **sunt obligați să nu aplice în mod automat o interdicție prevăzută de lege.** Judecătorii trebuie să evalueze interesele contradictorii și să aplice principiul proporționalității în stabilirea faptului dacă pedepsirea unei exercitări speciale a libertății de exprimare „este necesară într-o societate democratică”. Mai mult, în conformitate cu decizia adoptată în cauza *Castells*, instanțele naționale trebuie să se rețină de la sancționarea criticii aduse autorităților de stat. Astfel de critică, **chiar dacă este aspră, constituie parte componentă a pluralismului politic și a pluralismului de opinii.**

Libertatea de exprimare și morala

83. Conflictul dintre „morală” și libertatea de exprimare furnizează noi interpretări ale principiului de proporționalitate. În principiu, în astfel de litigii, Curtea conferă autorităților naționale **o marjă mai mare de apreciere** justificată prin **abordarea specifică a termenului de „morală”** în fiecare Stat membru sau chiar în diferite regiuni ale unei țări.
84. În speța *Muller*¹²¹ amestecul autorităților naționale în exercitarea libertății de exprimare a fost considerată de Curte ca fiind rezonabilă și „necesară într-o societate democratică” în scopul protecției „moralei”. În 1981, în timpul organizării unei expoziții de artă contemporană, Dl Muller a pictat și expus la expoziție **trei tablouri de format mare, care prezentau scene de sodomie, zoofilie, masurtare și homosexualitate.** Expoziția a fost **accesibilă în mod gratuit oricărei persoane, indiferent de vârstă.** Instanțele elvețiene i-au condamnat pe Dl Muller și organizatorii expoziției la plata unei amenzi și au confiscat tablourile, care, ulterior, au fost predate spre conservare unui muzeu de artă. Cu toate acestea, tablourile au fost restituite în 1988. În fața organelor de la Strasbourg

121 *Muller v. Elveția*, 1998.

DI Muller și organizatorii expoziției au pretins că decizia condamnării lor și a confiscării tablourilor au violat dreptul lor la libertatea de exprimare.

Curtea a subliniat **lipsa unei noțiuni uniforme a moralei în sistemele juridice și ordinea socială din Statele membre**. Curtea a declarat că datorită contactelor directe și constante cu realitatea din țările lor, **instanțele naționale erau mai bine plasate** decât judecătorul internațional pentru a se pronunța asupra chestiunilor în materie de „morală”. În continuare, Curtea a subliniat că *„tablourile incriminate prezentau într-un mod extrem de direct relațiile sexuale, în special între oameni și animale... publicul a avut acces liber: organizatorii nu au fixat nici o condiție de intrare și nici o limită de vârstă. Aceasta a fost o expoziție deschisă fără restricții marelui public, pe care a căutat să-l atragă.”*

Curtea, de asemenea a afirmat că argumentarea judecătorilor naționali, care au apreciat imaginile pictate ca fiind *„de natură să rănească în mod brutal decența sexuală a persoanelor cu sensibilitate normală, prin accentul pus pe sexualitatea în formele sale cele mai exagerate”*

nu a fost rezonabilă. Accesul fără restricții a copiilor a jucat un rol esențial la adoptarea hotărârii în cauza *Muller*,

precum și în speța *Handyside*¹²², în care petiționarul a publicat și distribuit elevilor o carte considerată de către instanțele judecătorești britanice de a avea un conținut obscen.

85. Un alt fel de conflict între „morală” și libertatea de exprimare a fost examinat de către Curte în cauza *Open Door și Dublin Well Woman*¹²³. Open Door Counseling Ltd. și Dublin Well Women erau două organizații non-guvernamentale și non-profit, care activau în Irlanda, unde avorturile erau interzise. Aceste două organizații **acordau sfaturi femeilor însărcinate**; Dublin Well Women presta o gamă largă de servicii în domeniul **planificării familiei, sarcinii, sănătății, sterilității**, etc. Această organizație de asemenea furniza **femeilor însărcinate informații cu privire la posibilitățile de a face avort în afara țării**, indicând adresele unor clinici de avort din Regatul Unit. Ambele organizații și-au limitat activitatea la acordarea sfaturilor, pe când decizia de a face avort le revenea femeilor. În 1983 Dublin Well Women a publicat **o broșură, care critica două amendamente constituționale recent adoptate**. Primul amendament acorda fiecărei persoane dreptul de a înainta o cerere instanțelor naționale, solicitând interzicerea comunicării informațiilor cu privire la posibilitățile de a face avort în

122 *Handyside v. Regatul Unit*, 1976.

123 *Open Door și Dublin Well Women v. Irlanda*, 1992.

afara țării. Cel de-al doilea amendament la constituție acorda fiecărei persoane dreptul de a solicita emiterea unei dispoziții de interdicție împotriva femeilor însărcinate, care intenționau să părăsească țara.

În 1986, în rezultatul unei cereri înaintate de către societatea irlandeză pentru protecția copiilor nenăscuți, instanțele irlandeze au decis că activitatea de comunicare a informațiilor cu privire la avort contravenea prevederilor Constituției, precum și unor prevederi ale legii cu privire la infracțiuni. **Tribunalele au dispus o interdicție permanentă împotriva organizațiilor Dublin Well Woman și Open Door privind furnizarea informațiilor cu privire la posibilitățile avortului în afara Irlandei.** Organizațiile în cauză s-au plâns organelor de la Strasbourg despre violarea dreptului lor de a comunica și primi informații. **Patru femei s-au alăturat societăților petiționare,** două din ele pretinzând a fi victime directe a interdicției, iar celelalte două victime potențiale.

Abordând „morală” ca un scop legitim, Curtea a afirmat că protecția feților se bazează pe valori morale profunde împărtășite de populația irlandeză și a declarat că, deși marja de apreciere de care beneficiază autoritățile naționale este **mai mare cu privire la „morală”,**

ea totuși nu este nelimitată. Autoritățile naționale nu dispun de o putere discreționară „nelimitată și care nu poate fi revizuită”. În continuare, Curtea a examinat dacă ingerința a răspuns unei „necesități sociale imperioase” și dacă ea a fost proporțională cu scopul legitim urmărit. Curtea s-a arătat impresionată de **natura absolută a dispozițiilor de interdicție,** emise de către instanțele irlandeze, care au impus **o interdicție generală și permanentă**

„fără a ține cont de vârsta sau starea sănătății sau motivele pentru care femeile însărcinate căutau să obțină informații cu privire la posibilitățile de întrerupere a sarcinii”.

Curtea a declarat că impunerea unei astfel de restricții a constituit o măsură **prea drastică și neproporțională.** Argumentând natura disproporțională a ingerinței, Curtea a subliniat existența altor surse de obținere a informației (reviste, directoriile telefonice, oamenii care locuiesc în străinătate), toate sprijinind argumentul că necesitatea restricției impuse petiționarilor nu era imperioasă.

86. În cazul în discuție, instanțelor naționale din nou li se subliniază faptul că **interdicțiile generale și/sau permanente asupra libertății de exprimare,** chiar și în astfel de domenii sensibile

precum cel al moralei publice, **sunt in-acceptabile**. Instanțelor naționale li se acordă **linii directorii** pentru aplicarea principiului proporționalității: este importantă grupa căreia i se adresează discursul, este relevant faptul dacă copiii sau tinerii sunt de asemenea vizați; măsurile de limitare a accesului la forma respectivă de exprimare sunt relevante, deoarece presupune preocuparea pentru reducerea impactului „imoral”; o daună reală cauzată „moralei publice” trebuie să fie identificată în scopul evitării arbitrarului.

Libertatea de exprimare și reputația și drepturile celorlalți

87. Protecția „reputației sau drepturilor celorlalți” este „scopul legitim” **cel mai frecvent utilizat** de către autoritățile naționale pentru a impune restricții asupra libertății de exprimare. Destul de frecvent acest scop a fost invocat în vederea protecției politicianilor și funcționarilor publici împotriva criticii la adresa lor. Acesta este motivul, în baza căruia Curtea a elaborat o jurisprudență vastă, demonstrând înalta protecție conferită libertății de exprimare, îndeosebi în cazul presei. **Poziția privilegiată**

a mass-media derivă din opinia Curții cu privire la rolul central al exprimării politice într-o societate democratică atât cu privire la procesul electoral, cât și cu privire la chestiunile zilnice de interes public. În ceea ce privește limbajul exprimării, Curtea a acceptat **critica severă și aspră precum și expresiile exagerate**, care au avantajul de a atrage atenția asupra chestiunilor în dezbatere.

88. În speța *Lingens*¹²⁴, un caz de reper, Curtea a contrapus libertatea presei cu dreptul la reputație a unui funcționar public de înalt rang. În octombrie 1975, în urma alegerilor generale din Austria, dl Lingens a publicat două articole, în care autorul critica cancelarul federal, Dl Bruno Kreisky, care a câștigat alegerile. Critica era focusată asupra mișcării politice a cancelarului, care a formulat ideea unei coaliții cu un partid condus de o persoană cu trecut nazist. Comportamentul cancelarului a fost caracterizat ca „**imoral**”, „**lipsit de demnitate**”, dând dovadă de „**cel mai detestabil oportunism**”. În urma plângerii penale în nume propriu, formulate de către cancelar, instanțele austriece au stabilit că aceste declarații aveau un caracter insultător și au condamnat ziaristul la plata unei amenzi. De asemenea, instanțele naționale au constatat că ziaristul nu a prezentat probe, care

124 *Lingens v. Austria*, 1986.

să justifice expresia „cel mai detestabil oportunism”.

În fața Curții europene, guvernul Austriei a pretins că condamnarea petiționarului a fost destinată protecției reputației cancelarului.

Examinând exigența necesității ingerinței „într-o societate democratică”, Curtea a elaborat câteva **principii extrem de importante. Politicienii trebuie să dea dovadă de un grad mai mare de toleranță față de critica adusă de mass-media:**

„Libertatea presei este unul din cele mai eficiente mijloace, prin care publicul află și își formează opinii despre ideile și atitudinile conducătorilor politici. În sens larg, libertatea dezbaterii politice este esența conceptului de societate democratică, concept, care domină Convenția în întregime. Limitele criticii acceptabile sunt mai largi cu privire la politicieni decât în raport cu indivizii obișnuiți. Spre deosebire de cei din urmă, politicienii trebuie să accepte în mod inevitabil și conștient verificarea strictă a fiecărui cuvânt și fapte, atât din partea jurnaliștilor cât și a publicului larg, și, în consecință, trebuie să dovedească un grad mai mare de toleranță”.

Curtea nu a exclus necesitatea protecției reputației politicienilor, dar a declarat că „în astfel de cazuri, cerințele acestei pro-

tecții trebuie să fie evaluate în raport cu interesele dezbaterii libere a problemelor politice”.

Contextul politic în care au fost scrise articolele contestate era de asemenea relevant.

*„Expresiile contestate trebuie astfel să fie examinate pe fundalul unei **controverse politice post-electorale**; ... în această luptă, fiecare a folosit armele pe care le-a avut la îndemână; și acestea nu au fost deloc neobișnuite pentru bătăliile politice dure”.*

Impactul condamnării petiționarului asupra libertății presei în general a constituit un alt element considerat de Curte de a fi relevant:

„Așa cum a subliniat guvernul, articolele disputate au fost răspândite pe scară largă la vremea respectivă, astfel încât, deși pedeapsa aplicată jurnalistului nu a fost de natură să-l oprească de la exprimarea opiniilor, totuși a generat un fel de cenzură aptă să-l descurajeze a mai emite critici similare în viitor; ... Existența, în contextul dezbaterii politice, a unei astfel de condamnări, este de natură să descurajeze jurnaliștii de a mai discuta public chestiunile, care afectează viața comunității. Mai mult, o sancțiune de acest tip este responsabilă pentru îngrădirea presei în exercitarea rolului de furnizor de in-

formații și de câine de pază public”.

Abordarea instanțelor austriece a probei veridicității a fost considerată de către Curtea de a fi greșită. Curtea a subliniat distincția dintre „fapte” și „judecăți de valoare” și a declarat că în cazul „judecăților de valoare” **proba veridicității este imposibilă**. Opiniile petiționarului cu privire la comportamentul politic al cancelarului erau mai curând doar o exercitare a dreptului de a exprima opinii și de a comunica opinii, decât a dreptului de a comunica **informații**. În timp ce existența faptelor poate fi dovedită, adevărul judecăților de valoare nu este susceptibil de probațiune. **Cerința administrării probei veridicității în cazul judecăților de valoare afectează conținutul libertății de opinie**. Curtea, de asemenea, a reținut că faptele pe care Dl Lingens și-a întemeiat judecățile de valoare, nu au fost disputate, precum și buna sa credință.

89. Principiile elaborate de către Curtea cu privire la **critica politică** și distincția trasată dintre **fapte și opinii** au fost **reafirmate** în multe din hotărârile adoptate ulterior¹²⁵. Astfel, în speța *Dalban* Curtea a declarat că
- „este inadmisibil ca un ziarist să nu poată formula judecăți critice de valoare decât sub condiția demonstrării veridicității acestora”.*

Suplimentar, în cauza *Schwabe* Curtea s-a referit la limbaj:

„într-o contribuție succintă la o discuție cu privire la comportamentul politicianilor și standardele moralei politice, nu orice cuvânt poate fi evaluat de a exclude orice posibilitate de neînțelegere”.

În speța *Oberschlick* (2) utilizarea cuvântului „idiot” pentru a caracteriza comportamentul unui politician a fost considerată admisibilă. Sau în speța *Lopes Gomes da Silva*, în care un candidat la alegerile locale a fost numit „grotesc”, „caraghios” și „grosolan” Curtea a constatat că, deși într-o manieră incisivă, formularea nu a fost exagerată și a fost utilizată drept replică la un discurs provocator al candidatului. Curtea, de asemenea, a declarat că

„deseori insulta politică se extinde asupra sferei personale, acestea fiind pericolele aferente politicii și dezbaterii libere a ideilor, care sunt garanțiile unei societăți democratice”.

În hotărârile adoptate în spețele *Oberschlick*, *Dalban*, *Dichand*, precum și în multe alte Curtea a declarat că:

*„libertatea jurnalistică acoperă, de asemenea, posibila recurgere la o doză de exagerare sau chiar provocare”.*¹²⁶

Cu toate acestea, chiar și libertatea presei nu este absolută. În speța *Tammer*

125 *Oberschlick v. Austria*, 1991; *Schwabe v. Austria*, 1992; *Dalban v. România*, 1999, etc.

126 Pentru o informație mai amplă cu privire la „limbaj” a se vedea paragrafele 23-24.

Curtea a decis în favoarea **vieții private**. Remarcile contestate vizau aspectele vieții private a Dnei Laanaru, descrisă de către aceasta în memoriile ei scrise în calitatea sa de persoană privată. Dna Laanaru a activat în funcția de asistentă a Ministrului de Interne (soțul ei, care anterior deținuse funcția de prim-ministru). Remarcile contestate vizau rolul ei de mamă, precum și cel pe care l-a avut în destrămarea familiei precedente a soțului ei. Constatând că articolul 10 nu a fost violat, Curtea a afirmat că

*„în pofida implicării continue într-un partid politic Curtea nu consideră a fi demonstrat faptul că utilizarea termenilor contestați cu privire la viața privată a Deii Laanaru a fost justificată de considerațiuni de preocupare publică sau că se refereau la o chestiune de importanță generală.”*¹²⁷

90. În conformitate cu principiile Curții, **orice lege națională, care protejează prin intermediul sancțiunilor speciale sau a celor mai grave politicienii sau toți înalții funcționari de stat în general** (precum este președintele țării, prim-ministrul, ministrii, deputații în parlament, etc.) împotriva insultei sau defaimării, în special de către presă, va fi **incompatibilă** cu prevederile articolului 10. În sistemele de drept, care conțin astfel de prevederi și sunt invocate de

către politicieni, instanțele naționale trebuie să se abțină de la aplicarea lor.

Mai mult, în cazurile în care onoarea și reputația politicianilor **vine în conflict** cu libertatea presei, **instanțele naționale** trebuie să aplice cu precauție **principiul proporționalității** și, respectând **liniile directorii** furnizate de către Curte în cazuri similare cu cazul *Lingens*, să decidă dacă condamnarea ziaristului este o măsură necesară într-o societate democratică. La fel, în condițiile în care legislația națională prevede administrarea **probei veridicității** în cazurile care vizează exprimările insultătoare, instanțele naționale trebuie să se rețină de la impunerea demonstrării unei astfel de probe, respectând distincția trasată de către Curte dintre fapte și opinii. Mai mult, **proba bunei credințe** trebuie să fie acceptată în cazuri de defăimare, care vizează cu precădere faptele. Dacă la momentul publicării, jurnalistul avea motive rezonabile de a crede că o anumită informație era adevărată, el/ea nu trebuie să fie sancționați. **Informația este un „bun perisabil și interzicerea publicării ei, chiar pentru o scurtă perioadă, creează riscul pierderii valorii și al interesului față de acea informație”**¹²⁸.

Acesta este motivul pentru care un jurnalist nu trebuie să fie impus să verifice

127 *Tammer v. Estonia*, 2001.

128 *Sunday Times (2) v. Regatul Unit*, 1991.

în mod rezonabil veridicitatea informației și să-și asume cu bună credință exactitatea acesteia. Un alt argument avansat în această privință vizează lipsa intenției din partea jurnalistului de a defăima pretinsa victimă. Atâta timp cât jurnalistul crede că informația este adevărată, nu există astfel de intenție și, de aceea, conduita jurnalistului nu poate fi sancționată în conformitate cu prevederile care interzic defăimarea intenționată, deoarece anume aceasta este prevăzută de legislația în materie penală.

Instanțele naționale trebuie, de asemenea, **să se abțină de la aplicarea sancțiunilor penale**, în special încarcerarea. Astfel de sentințe afectează esența libertății de exprimare și funcționează ca cenzură pentru întreaga mass-media, împiedicând presa de a-și exercita funcția de câine de pază public.

Toate principiile sus-menționate, furnizate de către Curtea europeană instanțelor naționale, se **aplică în egală măsură criticii aduse funcționarilor publici sau oricărei alte critici destinate să aducă în dezbaterea publică chestiuni de interes pentru publicul larg sau comunității.**

91. În speța *Thorgeirson*,¹²⁹ Curtea a susținut libertatea presei în contextul **criticii**

funcționarilor publici. Petiționarul (un scriitor) a publicat într-un cotidian două **articole despre brutalitatea poliției.** Primul articol era redactat în formă de scrisoare adresată Ministrului Justiției, care era chemat să instituie un comitet *„abilitat să ancheteze zvonurile, care treptat devin opinie publică, potrivit cărora forțele de poliție din Reykjavik se manifestă tot mai brutal, iar aceasta se mușamalizează într-o manieră artificială”.*

Cu excepția unui jurnalist, care fusese victima brutalității poliției, petiționarul nu a indicat numele altor victime. La descrierea ofițerilor de poliție și a comportamentului acestora, Dl Thorgeirson a utilizat, printre altele, următoarele expresii:

„bestii sălbatice în uniformă care se târăsc în jur, tăcuți sau nu, prin jungla vieții de noapte a orașului”;

„indivizi reduși la vârsta mintală a unui nou-născut ca urmare a metodelor de imobilizare învățate și folosite de polițiști și de cei angajați pentru paza restaurantului, care recurg spontan la brutalitate în loc să trateze oamenii cu prudență și grijă”;

sau

„permițând brutelor sau sadicilor să-și dezvăluie perversitățile”.

Ca urmare a unui program televizat realizat cu participarea ofițerilor de poliție, în care aceștia au negat declarațiile pri-

129 *Thorgeirson v. Islanda*, 1992.

vind brutalitatea, petiționarul a publicat al doilea articol, în care declara că „*comportamentul lor (ofițerilor de poliție) a fost tipic pentru ceea ce, treptat devine imaginea publică a poliției, în momentul în care se autoprotejează: nerușinare, fals, acțiuni ilegale, superstiții, aroganță și prostie.*”

Petiționarul a fost condamnat la plata unei amenzi pentru defăimarea unor membri nespecificați ai poliției.

În fața Curții europene guvernul a afirmat că condamnarea a fost destinată protecției „*reputației ...altora*” și anume a ofițerilor de poliție și, suplimentar, că limitele criticii acceptabile în contextul discursului politic sunt mai largi. Cu toate acestea, Curtea a observat „*că nu există nici un precedent judiciar pentru a distinge, în maniera sugerată de guvern, între discuția politică și discuția asupra altor subiecte de interes public*”.

În ceea ce privește limbajul utilizat, Curtea a declarat că „*ambele articole au fost formulate în termeni violenți. Cu toate acestea, având în vedere scopul și impactul urmărit, Curtea apreciază că limbajul folosit de petiționar nu poate fi considerat excesiv*”. Curtea a conchis că „*atât condamnarea, cât și sentința pronunțată au avut capacitatea de a*

descuraja discuțiile deschise asupra chestiunilor de interes public”

și că argumentele avansate de guvern nu au dovedit proporționalitatea ingerinței cu scopul legitim urmărit. Prin urmare, condamnarea petiționarului nu a fost „*necesară într-o societate democratică*”.

91. În speța *Thoma* un jurnalist a fost condamnat la plata despăgubirilor civile pentru afirmarea faptului că toți funcționarii Comitetului pentru silvicultură și sistemele de alimentare cu apă, cu excepția unuia erau corupți. Curtea a constatat violarea articolului 10, ținând cont de dezbaterea de amploare a subiectului dat și de interesul general provocat de acesta. Referindu-se la **critica funcționarilor publici**, Curtea a declarat:

„*Funcționarii publici, acționând în capacitatea lor oficială, sunt supuși, la fel ca și politicienii, unor limite mai largi de critică acceptabilă decât indivizii obișnuiți. Oricum, nu se poate afirma că funcționarii publici se expun conștient examinării minuțioase a cuvintelor spuse sau a faptelor sale în așa măsură în care se expun politicienii și trebuie, prin urmare, să fie tratați în același mod ca și cei din urmă, atunci când în discuție este critica comportamentului lor*”¹³⁰

92. „Drepturile celorlați”, și anume **libertatea de religie** versus libertatea de exprimare, au fost examinate de către Curtea în cauza *Otto Preminger Institut*¹³¹. Petiționarul, o asociație (OPI) cu sediul la Innsbruck, a anunțat o serie de șase spectacole accesibile publicului general, cu filmul „**Consiliul în rai**” de Werner Schroeter. Anunțul preciza că în conformitate cu legislația în vigoare, persoanelor sub șaptesprezece ani nu le era permisă vizionarea filmului. Filmul îl portretizează pe Dumezeul religiei iudaice, creștine și islamice ca fiind un bătrân, în aparență senil, care se prosternează în fața Diavolului, cu care se sărută îndelung și pe care îl numește prietenul său. Alte scene o înfățișează pe Fecioara Maria ascultând o povestire obscenă și prezentând în același timp manifestarea unui anumit grad de tensiune erotică între Fecioara Maria și Diavolul. Adultul Isus Cristos este portretizat ca un redus mintal și într-una din scene este arătat cum încearcă lăsciv să mângâie și să sărute sânii mamei sale, care îi permite aceasta. Dumnezeu, Fecioara Maria și Cristos sunt prezentați în film aplaudându-l pe Diavol.

Înainte primului spectacol, la solicitarea dieceziei Bisericii Romano-Catolice, procurorul public a inițiat **o anchetă penală** împotriva directorului OPI sub acuzația

de „**defaimarea doctrinelor religioase**”. În urma vizionării filmului, instanța națională a dispus **sechestrarea** filmului. Respectiv, **spectacolele publice nu au putut avea loc**. Ancheta penală a fost clasată, iar cazul a continuat numai în scopul sechestrării filmului. OPI s-a plâns Comisiei europene, reclamând violarea dreptului asociației prevăzut de articolul 10 prin sechestrarea filmului. Comisia a susținut această opinie.

În fața Curții, guvernul a afirmat că sechestrarea filmului a fost destinată „*protecției drepturilor celorlați*”, în special **a dreptului la respectarea sentimentelor religioase și „menținerii ordinii publice”**. **Dreptul la respectarea sentimentelor religioase este parte componentă a dreptului la libertatea de gândire, de conștiință și de religie garantat de articolul 9** din Convenție. Examinând caracterul legitim al acestui scop, Curtea a declarat:

„cei care optează să exercite dreptul de a-și manifesta religia, indiferent dacă fac acest lucru ca membri ai unei majorități religioase sau ai unei minorități, nu se pot aștepta, în limitele rezonabilului, să fie scutiți de orice critică. Ei trebuie să tolereze și să accepte negarea de către alții a convingerilor lor religioase și chiar propaganda de către alții a unor doctrine ostile credinței lor. To-

131 *Otto Preminger Institut v. Austria*, 1994.

tuși, **maniera** în care credințele și doctrinele religioase sunt combătute sau negate este o problemă care poate angaja responsabilitatea Statului, în special pentru a garanta exercitarea pașnică a dreptului consacrat de articolul 9 de către adepții acestor credințe sau doctrine. Într-adevăr, **în cazuri extreme, unele metode de contrazicere sau negare a credințelor religioase pot avea efecte de natură să-i inhibe - pe cei care nutresc astfel de credințe - în exercitarea libertății lor de a le avea și de a le exprima (...)** Respectarea sentimentelor religioase ale credincioșilor, așa cum este garantată de articolul 9, a fost încălcată prin portretizarea provocatoare a obiectelor de venerație religioasă și, de asemenea, iar astfel de portrete pot fi interpretate ca o violare malițioasă a spiritului de toleranță, care este, de asemenea, o caracteristică a societății democratice. Convenția trebuie citită în ansamblul său și, respectiv, interpretarea și aplicarea articolului 10 în prezentul caz trebuie să fie în armonie cu logica Convenției”.

În continuare, Curtea a menționat **obligația de a evita „expresiile care în mod gratuit sunt ofensatoare față de alții... astfel de expresii nu contribuie la nici o formă de dezbateră publică de natură a favoriza progresul relațiilor interumane”.**

Justificând măsurile întreprinse, guvernul a subliniat rolul religiei în viața de zi cu zi a oamenilor din Tyrol, unde procentul **credincioșilor romano-catolici** printre tirolezi era de 87%.

Evaluând cele două valori conflictuale, Curtea a declarat:

„că nu poate să nu ia în considerare că religia romano-catolică este religia majorității covârșitoare a tirolezilor. Prin sechestrarea filmului, autoritățile austriece au acționat în vederea **asigurării unei atmosfere de pace** în regiunea respectivă și pentru prevenirea situațiilor în care unii oameni ar putea să simtă că sunt ținta unui atac într-o formă nejustificată și ofensatoare la adresa credințelor lor religioase. Este în primul rând datoria autorităților naționale, care sunt mai bine plasate decât instanța internațională, să aprecieze necesitatea unui asemenea demers în lumina situației locale la un moment dat. Având în vedere toate circumstanțele cazului de față, curtea nu consideră că autoritățile austriece și-au depășit marja de apreciere. În consecință, **nu se constată încălcarea articolului 10 în raport cu sechestrarea filmului.**”

Este interesant de notat faptul că **trei judecători, care împărtășeau aceeași opinie divergentă**, au pledat în favoarea încălcării articolului 10:

„nu trebuie lăsată la latitudinea autorităților statului decizia, dacă o anumită declarație poate „contribui la orice formă de dezbateră publică, capabilă să sporească progresul relațiilor umane; o astfel de decizie nu poate fi decât alterată de ideea de „progres” a autorităților (...) Necesitatea **măsurilor represive**, care pot duce la prevenirea totală a exercitării libertății de exprimare, **poate fi acceptată numai dacă comportamentul contestat atinge un nivel al abuzului atât de ridicat** și ajunge să se confunde cu negarea libertății de religie a altora, încât pierde dreptul de a fi tolerat de societate (...) ... filmul urma să fie vizionat de un **public care plătea o taxă de vizionare** într-un cinematograful „de artă”, care satisfăcea un public relativ restrâns, ce prefera filmul experimental. Mai mult, acest public a avut suficiente ocazii de a fi **avertizat dinainte** în privința caracterului filmului. (...) Se pare că în cazul de față a existat o posibilitate redusă ca cineva să fie confruntat cu materiale discutabile, fără a fi avertizat. Prin urmare, concluzionăm că asociația petiționară **a acționat responsabil, astfel încât să limiteze, atât cât era rezonabil de așteptat, posibilele efecte dăunătoare ale proiectării filmului.**”

93. Necesitatea protecției „*drepturilor altora*” versus libertatea de a comunica și primi informații a fost de asemenea examinată de către Curte în contextul unor declarații rasiste **difuzate la televizor** doar cu scopul de a **informa publicul** despre purtătorii discursului rasist. În speța *Jersild*¹³² petiționarul era un jurnalist la televiziune care a fost **condamnat de către instanțele naționale pentru sprijinirea și instigarea la diseminarea declarațiilor rasiste**. El a avut inițiativa să **realizeze o emisiune, în care trei membri ai unui grup de tineret, care împărtășeau opinii rasiste, au fost invitați și intervievați**. Jurnalistul era conștient anterior emisiunii de posibilitatea emiterii unor declarații rasiste pe parcursul interviurilor dar i-a încurajat în acest sens. Editând interviurile, jurnalistul a inclus declarațiile ofensatoare. Interviurile au fost prezentate în timpul unui **program de televiziune serios**, adresat unui public bine informat, care viza un spectru larg de probleme sociale și politice, inclusiv **xenofobia și imigrarea**. Publicul putea percepe astfel de declarații ca:
- „Este bine să fii rasist. Noi credem că Danemarca este numai pentru danezi”;
„Oamenilor trebuie să li se permită să aibă sclavi”; „Luați o fotografie a gorilei

132 *Jersild v. Danemarca*, 1994.

... și apoi priviți un negrotei, este aceeași structură a corpului și toate celelalte ... frunte plată și tot restul”; „Un negrotei nu este o ființă umană, este un animal, asta este valabil și pentru ceilalți muncitori străini, cum ar fi turcii, iugoslavii și cum or mai fi numiți”, etc.

Tinerii au fost, de asemenea, intervievați despre locul lor de trai și de muncă și despre antecedentele penale.

Motivul principal pentru care **instanțele naționale** l-au găsit pe jurnalist vinovat, a fost lipsa unei declarații finale prin care, în opinia instanțelor, el trebuia să critice în mod explicit opiniile rasiste, exprimate în timpul interviurilor.

În fața Curții europene guvernul a argumentat condamnarea prin **necesitatea protecției drepturilor celor ofensați de declarațiile rasiste**. Curtea a evidențiat importanța vitală a combaterii discriminării rasiale, subliniind că informația difuzată de către petiționar era de un **interes major public**. Examinând modul în care emisiunea a fost realizată și prezentată, Curtea a constatat că „emisiunea nu a lăsat să se creadă că scopul urmărit este **propagarea opiniilor și ideilor rasiste**. Din contra, a încercat în mod evident - prin metoda interviului - să expună public, să analizeze

și să explice grupul respectiv format din tineri limitați și frustrați de situația lor socială, cu antecedente penale și comportări violente”.

Criticând abordarea instanțelor naționale a manierei în care jurnalistul trebuia să contrabalanseze afirmațiile rasiste, Curtea a declarat că

„metodele expunerii obiective și echilibrate pot varia considerabil, printre altele, în funcție și de mijlocul de comunicare. **Nu este rolul acestei Curți și nici a instanțelor naționale să se substituie presei în alegerea tehnicilor de expunere, pe care ar trebuie să le utilizeze ziariștii**”.

Discutând prezentarea informațiilor pe bază de interviuri, editate sau nu, Curtea a susținut că sancționarea unui jurnalist pentru că sprijinea răspândirea declarațiilor făcute de o altă persoană într-un interviu

„ar **împiedica serios contribuția presei la discutarea chestiunilor de interes public și nu trebuie acceptată decât dacă este justificată de existența unor motive grave pentru aplicarea unei astfel de măsuri**”.

Prin urmare, Curtea a constatat că a avut loc încălcarea articolului 10.

Libertatea de exprimare și autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești

94. Jurisprudența Curții la acest capitol demonstrează că, deși puterea judecătorească se bucură de o protecție specială, ea nu **funcționează într-un vacuum și problemele privind administrarea justiției pot fi parte a dezbaterilor publice.**

În speța *Sunday Times*¹³³, guvernul a justificat hotărârile de interzicere a publicării unui articol în ziar prin interesul protecției imparțialității puterii judecătorești și menținerea încrederii publicului în autoritățile judecătorești. Ca urmare a utilizării unui medicament sedativ, numit „thalidomide”, între anii 1959 și 1962, **mulți copii s-au născut cu grave malformații.** Medicamentul a fost produs și comercializat de către Distillers Company Ltd., care l-a retras de pe piață în 1961. Părinții au dat în judecătă compania, revendicând despăgubiri civile; negocierile între părți au continuat mai mulți ani. Tranzacția părților trebuia să fie aprobată de instanțele judecătorești. **Toate ziarele, inclusiv *Sunday Times* au mediatizat pe larg subiectul.** În 1971, părțile au început **negocierile în vederea înființării unui fond de cari-**

tate pentru copiii cu malformații. În septembrie 1972, **ziarul *Sunday Times* a publicat un articol intitulat „Copiii thalidomidei: un motiv de rușine națională”, care critica compania** pentru suma redusă de bani plătită victimelor și pentru suma simbolică, pe care compania intenționa să o transmită fondului de caritate. ***Sunday Times* a anunțat că va descrie în următorul articol circumstanțele tragediei.**

La cererea companiei, procurorul general a solicitat instanței judecătorești emiterea **unei hotărâri de interdicție împotriva ziarului**, invocând faptul că **publicarea articolului anunțat va împiedica îndeplinirea justiției.** Interdicția a fost **dispusă** și *Sunday Times* nu a publicat articolul.

În fața Curții europene, *Sunday Times* a pretins încălcarea articolului 10. Guvernul a justificat hotărârile de interdicție prin necesitatea **menținerii „autorității și imparțialității puterii judecătorești”** din timp ce **o serie de acțiuni, intentate de victimele thalidomidei, erau încă în curs de examinare în fața instanței.** Curtea a declarat că **„în general este admis faptul că instanțele judecătorești nu operează într-un vacuum. Este adevărat că ele sunt un forum de dezbateri pentru litigiul și tranzacții, dar acest fapt nu exclude**

133 *Sunday Times v. Regatul Unit*, 1979.

dezbaterea problemelor litigioase în afara judecătii, în publicații specializate, în presă în general sau la nivelul publicului larg. Mai mult, în timp ce formele de exprimare publică nu trebuie să depășească limita impusă de interesul corecteii administrării a justiției, este datoria presei **să comunice informații și idei cu privire la chestiunile care sunt puse în fața instanțelor judecătorești și din orice alt domeniu de interes public.** Nu numai presa are obligația de a răspândi astfel de informații și idei, dar și publicul are **dreptul de a le primi**".

În circumstanțele particulare ale cauzei, Curtea a observat că „dezastrul thalidomidei” a fost, indiscutabil, o chestiune de interes public. Suplimentar, familiile victimelor tragediei, precum și publicul larg, aveau dreptul să fie informați despre toate circumstanțele la acest capitol. În cele din urmă, Curtea a conchis că emiterea dispoziției de interdicție împotriva ziarului

„nu a corespuns unei necesități sociale suficient de imperioase, încât să contracareze interesul public în exercitarea libertății de exprimare în sensul Convenției” .

95. În cazul *De Haes și Gijssels*¹³⁴, jurnaliștii petiționari au **publicat în ziar informații privind un caz în proces de derulare**

în fața instanțelor judecătorești. În cinci articole, semnate de petiționari, au fost **criticați în termeni virulenți judecătorii** de la Curtea de Apel, care, în cadrul unei proceduri de divorț, au decis încredințarea după divorț a doi copii tatălui lor. Tatăl, un notar belgian bine cunoscut, anterior fusese acuzat de către fosta lui soție și de părinții ei de abuzarea sexuală a copiilor. La momentul divorțului, ancheta împotriva notarului a fost clasată din motivul inexistenței unui caz penal.

Trei judecători și un procuror **au intentat un proces împotriva celor doi jurnaliști și a ziarului, cerând despăgubiri civile pentru prejudiciile cauzate de afirmațiile defăimatoare.** Instanțele civile au constatat că jurnaliștii au **constatat puternic imparțialitatea judecătorilor, acuzându-i în scris că aceștia au emis în mod intenționat o hotărâre greșită, datorită relației politice apropiate cu notarul.** Jurnaliștii au fost obligați să plătească despăgubiri civile (o plată simbolică) și să publice hotărârea din cont propriu în șase cotidiane.

Curtea a recunoscut că **instanțele de judecată trebuie să se bucure de încrederea opiniei publice** și, prin urmare, **trebuie să fie protejate împotriva unor atacuri distructive lipsite de un temei factual.** Mai mult, din timp ce ei au **o obligație de discreție, judecătorii nu**

pot răspunde în public criticilor, așa cum o pot face politicienii. În continuare, Curtea a examinat articolele în cauză și a notat, că ele conțin o multitudinea de informații detaliate, inclusiv opiniile experților, ceea ce dovedește că **jurnaliștii au efectuat o cercetare serioasă a faptelor cauzei înaintea difuzării informațiilor publicului**. Articolele constituiau **parte a unei largi dezbateri publice cu privire la incest și la modul în care justiția a tratat această problemă**. Acordând importanța cuvenită **dreptului publicului de a fi informat** cu privire la chestiuni de interes public, Curtea a decis că decizia instanțelor naționale nu a fost „*necesară într-o societate democratică*” și, prin urmare, articolul 10 a fost **încălcat**.

96. În principiu, defăimarea unui judecător de către presă este **parte a dezbaterii privind funcționarea proastă a sistemului de drept** sau în contextul **contestării independenței sau imparțialității judecătorilor**. Astfel de probleme sunt totdeauna importante pentru public și **nu trebuie să fie excluse din dezbaterea publică**, în special într-o țară care trece printr-o tranziție la o putere judecătorească independentă și eficientă. Acesta este motivul pentru care instanțele naționale trebuie să cântărească valorile și interesele implicate în cazul în care judecătorii sau

alți membri ai sistemului judiciar sunt criticați. Instanțele judecătorești trebuie să stabilească un echilibru între onoarea judecătorului respectiv și libertatea presei de a furniza informații cu privire la chestiuni de interes public și să stabilească prioritățile într-o societate democratică. Este indiscutabil faptul că în cazul în care critica are din start drept scop insulta sau defăimarea judecătorilor, fără a contribui la dezbaterea publică asupra administrării justiției, protecția acordată libertății de exprimare va fi limitată. O altă problemă relevantă la aceste capitol este posibilitatea de a **contesta public o decizie judecătorească definitivă**.

Protecția surselor jurnalistice și a scopurilor legitime

97. Protecția surselor jurnalistice, care poate contraveni oricărui din scopurile legitime stipulate în paragraful 2, constituie un component special al libertății de exprimare. Hotărârea în cazul *Goodwin*¹³⁵ este semnificativă pentru stabilirea echilibrului între interesele justiției și drepturile celorlalți pe de-o parte, și interesul de protecție a surselor pe de altă parte.

135 *Goodwin v. Regatul Unit*, 1996.

DI Goodwin, jurnalist la „*The Engineer*”, a primit de la o „**sursă**”, prin telefon, informații referitoare la compania Tetra Ltd. Sursa a afirmat că compania era pe cale să obțină un credit substanțial, deoarece se confrunta cu un șir de probleme majore de natură financiară. Informația nu fusese solicitată și, respectiv, nu a fost oferită contra plată. În procesul de pregătire a unui articol asupra subiectului în cauză, ziaristul a telefonat companiei pentru a obține comentarii. În urmă acestui sunet, compania a solicitat tribunalului pronunțarea unei **hotărâri provizorii de interdicție a publicării articolului redactat de către DI Goodwin**, invocând faptul că interesele financiare și economice ale companiei ar fi grav prejudiciate, dacă informația va fi difuzată. Interdicția a fost **dispusă**, iar copia hotărârii a fost distribuită la toate ziarele importante.

Ulterior, compania a solicitat tribunalului să ceară petiționarului **dezvăluirea identității sursei**. Argumentul invocat era că aceasta ar ajuta compania să identifice angajatul escroc și să declanșeze acțiunea în justiție împotriva acestuia. Ziaristul, în repetate rânduri, a refuzat executarea deciziei instanței și a păstrat în secret identitatea sursei. El a fost **condamnat la plata unei amenzi**

sub acuzația de „împiedicarea înfăptuirii justiției”.

În fața Curții europene, petiționarul a pretins că hotărârea pronunțată de tribunal, care impunea divulgarea sursei, precum și condamnarea la plata unei amenzi pentru refuzul de a se conforma ordinului, au încălcat dreptul lui la libertatea de exprimare. Reamintind faptul că *„libertatea de exprimare constituie unul din fundamentele esențiale ale unei societăți democratice, iar protecția, care trebuie acordată presei este de o importanță deosebită”*,

Curtea a declarat că

„protecția surselor jurnalistice este una dintre condițiile de bază ale libertății presei, idee regăsită în legislația și codurile deontologice, adoptate de unele State membre și reafirmată în mai multe instrumente internaționale referitoare la libertățile presei (...). Lipsa unei astfel de protecții ar împiedica sursele să sprijine presa, respectiv activitatea de informare a publicului cu privire la chestiunile de interes public. Aceasta ar submina rolul vital al presei de câine de pază și ar afecta posibilitatea presei de a oferi informații corecte și demne de încredere.”

Ținând cont de importanța protecției surselor jurnalistice pentru libertatea presei într-o societate democratică și de

posibilul efect distructiv al dispoziției de divulgare, Curtea a constatat că

*“atât dispoziția de divulgare a sursei, cât și condamnarea la plata unei amenzi a petiționarului pentru neexecutarea dispoziției, a constituit o **încălcare** a dreptului petiționarului la libertatea de exprimare.”*

99. În urma adoptării hotărârii în cauza *Goodwin*, la 8 martie 2000, Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei a adoptat **Recomandarea Nr. R (2000) 7 cu privire la dreptul ziariștilor de a nu-și divulga sursele de informație**.
100. În țările în care protecția juridică a

surselor jurnalistice nu este **pusă în aplicare**, instanțele naționale trebuie să **acorde o astfel de protecție ca parte a dreptului european**, precum este hotărârea în cauza *Goodwin* și ca parte a principiilor de drept recunoscute la nivel internațional. Instanțele judecătorești naționale trebuie să garanteze libertatea de exprimare, care acoperă protecția surselor jurnalistice în toate instanțele, inclusiv și în cele în care ziariștii sunt chemați să se prezinte ca apărători sau martori. În executarea acestei sarcini instanțele naționale trebuie să fie ghidate numai de **principiul proporționalității** și de **rolul presei într-o societate democratică**.